

Բաժանորդագրին կԱՆԻՔԻՆ՝ Թուրքիայ համար տարեկան 50 դր, Ռուսիայ համար 5 ռուբլի, ուրիշ երկրներու համար 12 ֆր:

Վեցամսեայ եւ եռամսեայ բաժանորդագրու- թիւնք եւս կ'ընդունուին:

Գաւառներէն Օսմանեան նամակագրովմ կ'ընդունուին՝ 1 զրշնոցը 34 փարայի հաշ- ւով, կամ 100 զրուշի փոխարէն 115 զրշ:

ԾԱՂԻԿԻ Վերաբերեալ ամէն գործի համար գիմել

Առ Տնօրէն-Հրատարակիչ ՅԱՆՆԱՆ Գ. ՓԱԼԱԿԱՇԻԱՆ Պոլիս, Պոսթ-Գաբու, Թաշ Խան, Բիւ 50

ԾԱՂԻԿ

Հ Ր Ա Գ Ի Ր

درعليهده بفتح قوسنده طاش خاندہ
•• نومروده «زاغيك» غزتهسى مديرى
بالاقاشيان حووان

S'adresser à
HOVNAN PALACACHIAN

Directeur du journal arménien «Dzaghik»,
Rue Bahtché-Kapou, Tach Han, 50
CONSTANTINOPLE

40 փարա

Ազգային, Քաղաքական եւ Գրական

40 փարա

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ — Բ. ՏԱՐԻ. ԹԻԻ 32

ՇԱԲԱԹ

23 ՄԱՅԻՍ 1892

ԳՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԴԱՏՈՒԹԵԱՆ

Աշխարհագրութեան դասագրոց յօ-
րինման և հրատարակման գործին մէջ
իւր մասնաւոր նախանձախնդրութիւնն
ունեցող Պ. Մօրօ, որոյ դասական գոր-
ծերն քանիցս քննադատուած են նոյն
խիստ այս էջերու մէջ, «իբրև սիրող և հե-
տեւող Աշխարհագրական ուսման», պա-
տէհութիւն ունեցեր է ուշի ուշով քնն-
նելու մեր նոր հրատարակած Պատկե-
րագադր Աշխարհագրութեան և պարտ
անձին համարեր է իւր անաչառ դիտ-
ողութիւնները «Արեւելք»-ի մայիս 18ի
թուով մեր ուղարկութեան յանձնելու:

Շնորհակալ եմք Պարոն Մօրօյի բա-
րեսրտութենէն. կը գովեմք իւր ե-
ռանդը և ուրախ եմք որ փափագ ու-
նի՝ քննադատուելով ու քննադատելով՝
մանկավարժութիւն և աշխարհագրու-
թիւն ուսանելու. և թէեւ յառաջ եր-
թալու համար իւր ընտրած այս ձեւը
ամենէն բանաւոր ձեւը չեմք գտներ,
սակայն իւր ընտրած եղանակին մէջ
կ'ուզեմք ազատ թողուլ զինքը. միայն
կը խնդրեմք իրմէ որ ներքէ մեզ բա-
րեկամաբար խորհուրդ տալու ի-
րեն որ յիշէ «Կօշկակարն ցիօշիկն»
խմաստալից խօսքն և իւր կարողու-
թենէն վեր գործերու մէջ չը մտնէ:
Ձեռնհաս անձի մը կողմանէ մեր
Դասագրքի մասին մեզ ուղղուած որ
և է բանաւոր դիտողութիւն սիրով
և շնորհակալութեամբ պիտի ընդու-
նէինք՝ գործոյ՝ երկրորդ տպագրու-
թեան առթիւ օգտուելու համար ան-
կէ. այս իսկ մտադրութեամբ, Աշխար-
հագրութեան վերջը սապէս զեկու-
ցում մ'ալ դրած եմք արդէն. «Կը
խնդրուի պատուարժան ուսուցիչներէն»
Դասագրքի նկատմամբ իրենց ունեցած
դիտողութիւններն ու խորհուրդներն
հաղորդել Աշխատասիրողին, երկրորդ
տպագրութեան առթիւ նկատողու-
թեան առնուելու համար: Թո՛ղ նե-

րէ մեզ սակայն Պարոն Մօրօ՝ ան-
կեղծօրէն ըսելու իրեն թէ, ինքն տա-
կալին չատ հեռի է աշխարհագրու-
թեան դասագրքի մը քննելու համար
ձեռնհաս անձը կամ ուսուցիչը լինելէ:
Մեր այս ըսածին համոզուելու համար:
Պարոն Մօրօ, հաճեցէք պաղ արեամբ
կարդալ ինչ որ պիտի պատասխանեմք
ձեր դիտողութեանց:

Դուք, Պ. Մօրօ, վերջերս ձեր հրա-
տարակած Աշխարհագրութեան Դա-
սագրքին մէջ՝ աշխարհագրական հանե-
լուկներ անուամբ կարգ մ'առաջարկու-
թիւններ դրած էիք և ձեր յայտարա-
րութեան մէջ զայն շեշտած էիք իբ-
րեւ կարեւոր և օգտակար ինչ. իսկ
մեր Աշխարհագրութեան յառաջա-
բանին մէջ, այս գործոյն ուղղութեան
և ծրագրոյն նկատմամբ խօսուելու առ-
թիւ, ի մէջ այլոց ըսած էինք:

«Ուսանողները չեմք զբաղեցներ,
ինչպէս դժբաղդաբար կ'ընեն ուսուցիչը
ոմանք, «աշխարհագրական հանելուկ»
անուան ներքեւ անպէտք առաջարկու-
թիւններով, վասն զի համոզուած եմք
թէ չունին որ և է օգուտ, ո՛չ նոր բան
մը կ'ուսուցանեն մանկան, ո՛չ անոր
մտաւոր կարողութիւնները կը հրահան-
գեն, այլ կը ծառայեն միայն ժամավա-
ճառ ընելու զնա, այս պատճառաւ իսկ
դատապարտուած են եւրոպական ԱՐԴԻ
մանկավարժութենէն. ոչ մէկ նշանա-
ւոր մանկավարժ այդ տեսակ հանե-
լուկներ առաջարկած է՝ աշխարհագրու-
թեան դասերն օգտակար գործելու
համար և ոչ ալ ԱՐԴԻ մանկավարժու-
թեան սկզբնայն համաձայն պատրաս-
տուած նորագոյն դասագրոց մէջ տես-
նուած է այդպիսի ինչ. իրաւ է թէ
ողայոց ընթերցանութեան յատկացեալ
եւրոպական պարբերական հանդէսնե-
րու մէջ երեւցած են այդպիսի հանե-
լուկներ, բայց հանդէսներու մէջ միայն
և ո՛չ երբեք դասագրքերու մէջ, և
արդէն այդ հանելուկներու՝ այդ տե-
սակ հանդէսներու մէջ հրատարակու-

թիւնն իսկ քննադատուած է. Մեր մեծ
սխալն այն է որ կը կարծեմք թէ ինչ որ
եւրոպայէն կուգայ մեզ, անպատճառ
լաւ է և օգտակար. ո՛չ, եւրոպական
որքա՛ն դասագրքեր կան որ բացարձա-
կապէս զէրօ կ'արժեն՝ արդի մանկա-
վարժութեան պահանջմանց հանդէպ:
Մեզ համար կարեւորն է զիսակցութեամբ
ընտրել ինչ որ լաւ է և օգտակար, և
ի բաց մերժել ամէն ինչ որ անօգուտ է,
մանաւանդ ամէն ինչ որ վնասակար է»:

Հանելուկներու մասին մեր այս կար-
ծիքը հերքելու համար, Պարոն Մօրօ
կը ջանայ մեզ մատնանիւ ընել մեր
դատապարտած եւրոպական հրատա-
րակութիւններէն մի քանին որք կը
պարունակեն նմանօրինակ հանելուկ-
ներ, և յոխորտանօք կը հարցունէ մեզ
թէ արդեօք տեսած ու կարդացած
եմք զայնս: Այո՛, Պարոն Մօրօ, ձեր
նշանակած հեղինակութեանց մէկ մա-
սը՝ ես և դասընկերներս դպրոցական
գրասեղաններու վրայ իսկ առիթ ու-
նեցած եմք ի մէջ այլոց տեսնելու և
կարդալու, դպրոցական շրջանի վերջին
տարւոյն մէջ, երբ մեր աղնուամեծար
Տնօրէնն և ուսուցիչն, Սուրէնեան Ա-
ւետիս Էֆէնտի, այժմ իրաւագէտ,
մանկավարժութեան ընթացք մը Վա-
ւանդէր մեզ, իայց եթէ տեսած ու
կարդացած ալ չլինիմք զայնս, այս պա-
րագայ բան մը չ'աղայցուցաներ ձեզ ի
նպատ: Խնդիրը ինչի և նորի վրայ է:
Մեք ԱՐԴԻ մանկավարժութեան պա-
հանջումները յառաջ կը բերեմք, դուք
եւս կ'երթաք դէպ ի ԱնՅԵԱԼը և 30-40
տարուան հինցած. անթիքայի կարգ
անցած հեղինակութիւններ յիշելով՝ ա-
նոնց մէջ հրատարակուած հանելուկնե-
րը մատնանիւ կ'ընէք. բարեյիշատակ
Larousse արդէն ինքը մանկավարժ մը
չէր, գիտուն մ'էր միայն, և իւր մօտ
կէս դար յառաջ հրատարակած «L'Ecole
Normale»-ները բնաւ չեն կարող ծա-
ռայել իբրեւ ուղեցոյց կամ առաջնորդ
ԱՐԴԻ մանկավարժութեան: Ահա մեր և

ձեր մէջ եղած՝ կարծեաց տարբերութիւնը, մեք իբրեւ եւրոպական արդի մանկավարժութեան սկզբանց հետեւող՝ կը դատաւարտեմք «աշխարհագրական հանելուկներն» իբրեւ անպէտք, անօգուտ և մինչեւ իսկ վնասակար, իսկ դուք կը ջատագովէք զայնս, վասն զի այդպիսի հանելուկներ տեսեր էք մի քանի հնօրեայ հանդէսներու, նաեւ մի քանի պարբերական հրատարակութեանց մէջ որք թէեւ տղայոց ընթերցանութեան յատկացեալ են, բայց մանկավարժական չեն ամենեւին, ինչպէս «Journal de la jeunesse» և այլք։ Եթէ Աքքանալ էֆէնտիի հրատարակած «Ծաղիկ Մանկանց» անուն դասական պարբերական հրատարակութիւնը այդ կարգի հանելուկներ եւս տպագրած լինէր, միթէ այդ ապացոյց պիտի լինէր հանելուկներու օգտակարութեան. և սակայն «Ծաղիկ Մանկանց»՝ հակառակ իւր անուան՝ մանկավարժական հանդէս մը չէր, այլ պարզապէս դասընթացներու հաւաքածոյ մը։ Հրատարակութեանց անուններով պիտի խաբեմք մեք զմեզ։

Եւ սակայն, վայրկեան մը հանգիստ թողումք իրենց գործին Եւրոպիոյ մանկավարժներն ու մանկավարժութիւնը, ինչպէս նաեւ մանկավարժութեան պոչէն չհասկցող և լոկ շահախնդրութեան համար գործող գրագէտներն ու հրատարակիչները (Եւրոպիոյ), և պահ մը մեք մեր սեպհական Հայու խելքով մտածեմք սա հանելուկի խնդրոյն վրայ. տեսնեմք թէ ի՞նչ է օգտակարութիւնը։ Առնեմք, օրինակի համար, Մարգարեանի Աշխարհագրութենէն հետեւեալ հանելուկը.

«Գտնել այնպիսի գետեր՝ որոց սկզբնատառերով կարելի ըլլայ կազմել Սդէնլի անունը»։

Այս հանելուկն առաջարկուած է աշակերտին։ Սա՛ այս հանելուկը լուծելու աշխատած ժամանակ՝ կա՛մ արդէն իսկ սովորած է Սովա, Դանուբ, Էլպա, Նէվա, Լուառ, Ին գետերուն անունները և կա՛մ չէ սովորած։ Եթէ չէ սովորած, հազար տարի ալ իւր ուղեղը բռնադատէ, չէ կարող ինքնին գտնել այդ անունները, որպէս զի անոնց սկզբնատառերով կազմէ Սդէնլի անունը. իսկ եթէ արդէն սովորած է այդ գետերն, անոնց սկզբնատառերով «Սդէնլի» կազմելով՝ հանելուկը ծառայած չը լինիր այդ գետերը սովորեցնելու, այլ արդէն սովորած ու գիտցուած անուններ ծառայած կը լինին հանելուկը լուծելու։

Պարզ կ'երևի որ այսպիսի հանելուկներով զբաղեցնել աշակերտները՝ անխոնջ ժամավաճառ ընել է զանոնք,

և այսպիսի ժամավաճառութիւն մը կարող են յանձն առնուլ միայն այն ուսուցիչք որոնք արդէն իսկ սովոր են դասին յատկացեալ ժամը դասարանին մէջ անընդհատ ծխելով, խաֆէ խմելով և հէփիաքներ պատմելով անցունել։ (1)

Հանելուկի խնդրէն յետոյ, Պարոն Մօրօ կ'անցնի կարծիք յայտնել թէ, եթէ մեր Դասագիրքը «նախնական վարժարանաց» համար է, բնական մասը աւելի համառօտ դրուելու էր, իսկ եթէ «ի պէտս զարգացելոց» է՝ պատրաստուած՝ ուրիշ շատ մը տեղեկութիւններ աւելցնելու էր, տեղեկութիւններ որոց թուումն մասանցը կ'ընէ։ Մեր պատասխանը պարզ է. մեր դասագիրքը նախապատրաստական կարգերու համար չէ, ո՛չ ալ ի պէտս զարգացելոց. մեր Դասագիրքը պատրաստուած է ազգային բարձրագոյն նախակրթարանաց համար. հետեւաբար ո՛չ բնական մասն աւելի համառօտ կըրնայինք անցնիլ և ո՛չ ալ քաղաքական մասը կրնայինք խճուղել այնպիսի տեղեկութիւններով որոնք մեր թաղային բարձրագոյն նախակրթարանաց չըջաննէր աւարտողներուն համար կրնան ուսանելի լինիլ։ Պարոն Մօրօյի հաճելի լինելու համար, չէինք կարող մեր Դասագրքին համար մեր ընտրած ծրագիրը մոռնալ և յախուռն ու անխորհուրդ կերպիւ ամէն տեսակ տեղեկութիւններով ստուարացնել գործը։

Այնուհետեւ Պարոն Մօրօ կ'ացնի մեր Դասագրքին իբրեւ թէ պահանքն ու սխալները նշանակել։

Այս կարծեցեալ սխալներէն մի քանին իւր բծախնդիր ոգին կը մատնեն, վասն զի յայտնի կը կացուցանեն թէ յիշած է դանոնք՝ պարզապէս Աշխատասիրողին տգիտութեան վերագրելու համար. քննադատ մը կա՛մ շատ միամիտ լինելու է և կա՛մ իւր մասնաւոր հաշիւն ունենալու է, որպէս զի՝ սխալներ գտնելու մտքով գիրքը խուզարկած և սխալներու սովի պատահած ժամանակ՝ արեւմտեան բառի մը տեղ արեւելեան գրուած տեսնելով օրինակի համար, ենթադրէ թէ Կալէսի երկիրը Անգլիոյ արեւմտեան կողմը լինելը չը գիտեր Աշխատասիրողը։

Սխալներ գտնելու նախանձախնդ.

(1) Աղջկանց վարժարան մը գիտեմք ուր դասի ժամանակ՝ դոց դասարանի մէջ ժամ մը անընդհատ ծխող դասատուի մը երեսին, բարձրագոյն կարգի աշակերտուհիք գրեթէ միշտ հիւանդ են։ Չեռնհաս պաշտօնէութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմք առ այս. կարծէ քննութիւն մը բանալ և այդ դասատուին ո՛վ լինելն հասկնալ և զարժանը տնօրինել։

րութենէ մղեալ՝ գիրքը խուզարկելու ձեռնարկելով և սխալներու սովի հանգիպելով, Պարոն Մօրօ քաջութիւն կ'ունենայ ինքն իսկ սխալներ դարբնելու և հաւատացնելու ընթերցողին որ այդ սխալները գոյութիւն ունին Փալագաշեան Աշխարհագրութեան մէջ։ Օրինակի համար, 46րդ երեսին մէջ «Անգլիոյ հողը բարեբեր է ի բնէ» ըսած եմք եղեր, ուստի և ինքն պարտք կը համարի ուղղել զայս՝ ըսելով. «Անգլիոյ հողը բարեբեր չէ ի բնէ, այլ արհեստ և աշխատութիւնն ըրած են զայն առաջին կարգի երկրագործական մի երկիր»։ Դարձեալ կը ստէ Պարոն Մօրօ, երբ կը յայտարարէ թէ Փալագաշեան Աշխարհագրութեան 35րդ երեսին մէջ Կրետէ կղզին Յոնիական ծովուն մէջ նշանակուած է։ Նոյնպէս կը ստէ Պարոն Մօրօ, երբ կը յայտարարէ թէ Փալագաշեան Աշխարհագրութեան 57րդ երեսին մէջ Աւստրիոյ հարաւային սահմանն նշանակուած է Իտալիան։ Ահա՛ թէ ի՞նչպէս նշանակած եմք Աւստրիոյ հարաւային սահմանը. «Հարաւէն Իտալիա, Ադրիական ծով, Թուրքիա, Սերպիա և Ռումանիա»։ Սուսեք շինելով և բռնի մեր գրքին մէջ մտցնելով պիտի կատարէ՞ք ձեր անաչառ քննադատի պաշտօնը։

Պարոն Մօրօի նշանակած կարծեցեալ սխալներէն մի քանին ալ իւր տեղ գիտութիւնը ապացուցանելու միայն կը ծառայեն։ Ինչ որ Պարոն Մօրօ չգիտեր և իւր յօրինած դասագրքին մէջ չէ գրած, Փալագաշեան մը իրաւունք չունի եղեր իւր յօրինած Դասագրքին մէջ գնելու։ Օրինակի համար, Գերմանիոյ մէջ գտնուած թանկագին քարերը յիշելու չէ եղեր, վասն զի Պարոն Մօրօ տեղեկութիւն չունի եղեր անոնց գոյութենէն։ Աւստրիոյ մէջ ո՛չ Կաթովիկ Յոյներ և Հայեր գտնուիլը յիշելու չէ եղեր, վասն զի Պարոն Մօրօ այդպէս բան տեսած չունի եղեր, և այլն։

Պարոն Մօրօի իբրեւ սխալ նշանակած մի քանի բաներն ալ՝ Մանկավարժական գիտութեան մէջ իւր ունեցած կատարեալ տգիտութիւնը կը ծառայեն ապացուցանելու։ Օրինակ. Փալագաշեան Աշխարհագրութեան 34րդ երեսին մէջ, Միջերկրական ծով խորագրով գլուխ մը կ'սկսի այսպէս.

«Իբերեան թերակղզոյն հարաւային կողմն է երկրի ամենէն կարեւոր նեղուցներէն մին, ձիաբալթաբալի ցեղուցը, որ Եւրոպան և Աֆրիկէն իրարմէ կը զատէ և որ Ադրանտեան Ովկիանոսին հետ կը միացնէ Միջերկրական ծովը, երկրագնդին ներքին ծովերէն ամենէն մեծը (2¹/₂ միլիոն քառ. զիլո-

մէթր)։ Հարաւային Եւրոպայի երեք թերակղզիներն և մեծ կղզիներն՝ երեք մեծ մասերու և բազմաթիւ երկրորդական ծովերու բաժնած են Միջերկրական ծովը։

« Միջերկրականի առաջին մասը կամ առաջանը կը գտնուի Իբէրեան և Իտալական թերակղզիներուն միջեւ։ Այս առաջանին արեւմտեան կողմը կ'երեւին Պալէստինայի կղզիք, որք են Մայորքա, Մինորքա, Էսյան, Հիւսիսային կողմը, Գալլիոյ ծովեզերաց վրայ, կազմուած է Լիօնի ծոցը։ Իտալիոյ ծովեզերաց վրայ՝ Ալպեան և Ապենինեան լեռանց ստորոտը՝ ձէնովայի ծոցը։ Արեւելեան կողմը կը տեսնենք Քորսիկա, Սարտինիա և Սիկիլիա երեք լեռնոտ մեծ կղզիները։ Այս կղզեաց և Իտալական ծովեզեր միջեւ կազմուած է Տիրէնեան ծովը, ուր կը գտնուին Էլպա կղզին, Լիբարի կղզիք, Էսյան, Քորսիկեան և Սարտինիան իրարմէ կը զատուին Պոնիֆաչիո նեղուցով։ Մէսինայի նեղուցը, որ չափ անցուդարձ ունի, Սիկիլիան կը բաժնէ Իտալիայէն և Տիրէնեան ծովէն կ'առաջնորդէ ուղեւորը Միջերկրականի յաջորդ առաջանը։ »

Ապա, մի և նոյն կերպով նկարագրուած են Միջերկրականի երկրորդ և երրորդ մասերն կամ առաջանները՝ Իրենց պարունակած երկրորդական ծովերով, ծոցերով, կղզիներով, հրաւանդաններով, նեղուցներով, և այլն։

Այս ձեւ ուսուցման մը համար, Պարոն Մօրօ, որուն գործը անցեալ դարու մանկավարժութեան հետ է միշտ, այսպէս կը գրէ։

« Նախ և առաջ՝ մանկավարժական օրինաց (անցեալ դարով) դէմ մեղանշել, նա մանաւանդ տանջել(?) է աշակերտին ուղեղը, երբ մէկ հատուածի մէջ, օրինակի համար, մի միայն Միջերկրականի առաջանին վրայ խօսուած պահուն՝ միանգամայն խնդրել ծով, ծոց, նեղուց, կղզի, թերակղզի, արշիպելագոս, և այլն։ Երես 34։— Մինչդեռ բնական(?) և դիւրագոյն միջոցն է՝ Եւրոպայի բնական մասին վրայ խօսուած պահուն՝ ցամաքի և ջրոյ բաժանումները առանձինն դասակարգել։ »

Ուսուցման ձեր առաջարկած մեթոտը, Պարոն Մօրօ, ամենէն հակամանկավարժական և ամենէն անբնական մեթոտն է ընդհակառակն։ Շատ երկայն կը լինի մանրամասնութեանց մէջ մտնել՝ լուծելու համար այս խնդիրը, որ կրնայ մանկավարժական առանձին յօդուածի մը նիւթ լինիլ։ Միայն կը հարցունեմք ձեզ, Պարոն Մօրօ, և եթէ դուք անկարող էք վճռելու, կը հարցունեմք ձեռնհասներու, որն է բանաւորը և մանկավարժականը։ առ-

նել՝ օրինակի համար՝ Միջերկրականի առաջին առաջանը և անոր պարունակած ծոցերը, կղզիները, նեղուցները, և այլն, միանգամայն սովորեցնելով թէ՛ ամբողջ Եւրոպայի ծոցերը մէկ հատուածի մէջ ամփոփել և այնպէս սովորեցնել նամակագի նման մէկ ծովէն միւսը ցատկելով, յետոյ նոյն նամակագրութեան նեղուցները սովորեցնելու, նոյնը՝ թերակղզիներու համար, կղզիներու, պարանոցներու համար, և այլն։

Եթէ պէտք է որ մի և նոյն տեղւոյ մէջ, օրինակի համար՝ Միջերկրականի առաջին մասին մէջ գտնուած ծոցերու, հրաւանդաններու, կղզիներու և նեղուցներու՝ իրարու նկատմամբ ունեցած յարաբերական դիրքն ըմբռնէ տղան, զայդ կարող է ըմբռնել մի միայն մեր առաջարկած մեթոտով, իսկ Պարոն Մօրօի մեթոտով՝ տղան ամէն սովորածները իրարմէ անջատ և անկապ բաներ կը դառնան, և ոչ միայն հաճոյք չեն պատճառեր իրեն ուսանողին, այլ և գործնական կենաց մէջ ալ չեն կարող օգտակար կերպով ծառայել, վասն զի մուցուելու դատապարտուած են։ Եւ յետոյ, երբ տղան թուրքական զոյգ ըրած է միայն՝ օրինակի համար՝ Սուլիս, Մեծ Պէլք, Փոքր Պէլք, Քարթէկաք, Սփակէրաւ, և ինչ, տանցմէ եթէ մէկ հատը յիշելու պէտք ունենայ, օրինակի համար Քարթէկաքը, պարտաւոր է բռնադատուելու ուղեղը, որպէս զի նախ Քարթէկաքէն առաջ նշանակուած անուններն յիշէ՝ Քարթէկաքը յիշելու համար։ Ինչ կարգաւ որ գոյց ըրած է անունները, նայն կարգաւ միայն կըրնայ յիշել զանոնք։ Մինչեւ որ չյիշէ Սուլիսը, յաջորդ բառերը չէ կարող յիշել։ Ինչ բանի կը ծառայէ այսպիսի ուսուցումը։ Եւ աւելին կայ։ Պարոն Մօրօ՝ տակաւին Քորսիկա և Սարտինիա կղզիները չը սովորեցուցած իւր աշակերտաց, կը սովորեցնէ այս երկու կղզիներուն մէջտեղ գտնուող Պոնիֆաչիոյ նեղուցը։ Դաս մը յետոյ թերակղզիները կը սովորեցնէ յաջորդ դասի մը մէջ դեռ նոր կը հասնի կղզիներուն։ տեսէք իւր աշխարհագրութեան 16 և 17 երեսները։ այս է՝ բանաւոր և մանկավարժական մեթոտը։ աւելի լաւ չէր լիներ եթէ Քորսիկա և Սարտինիա կղզիները ու Պոնիֆաչիոյ նեղուցը մի և նոյն ժամանակ սովորեցնէր։ Ծայրէ ի ծայր քննելով Մարգարեան Աշխարհագրութիւնը, ամէն մէկ երեսին մէջ կարելի է պատահիլ այսպիսի անբնական և հակամանկավարժական դասերու։

Փալագաշեան Աշխարհագրութեան վերը յառաջ բերուած հատուածէ մը տեսնենք որ Միջերկրական ծովը՝ իրեն կազմած երկրորդական ծովերով և ծո-

ցերով ի միասին առնելով՝ իբրեւ ամբողջութիւն մը նկատած և երեք գլխաւոր մասերու բաժնած, և ապա իւրաքանչիւր մասը զատ զատ նկարագրած ենք։ Ճիշդ այս հիման վրայ՝ Միջերկրականի ծովը կը թափին ըսած եմք՝ Բօ, Ասիմէ և Մարիցա գետերուն համար։ Պարոն Մօրօ սխալ կը յայտարարէ այսպէս ըսելը և կը կարծէ թէ այդ գետեր իրենց ընթացքը փոխել պարտին Միջերկրական ծովը թափելու համար։ Բօ և Ասիմէ գետերը եթէ Գաղլիոյ ծովը կամ Մանչի ծովը և կամ Հիւսիսային ծովը թափիլ ուզէին, պարտաւոր էին անպատճառ փոխել իրենց ընթացքը։ նոյնպէս եթէ Մարիցա գետը Սեւ Ծովուն մէջ թափիլ ուզէր, պարտաւոր էր փոխել իւր ընթացքը։ Իսկ թէ՛ ըստ առաջնոյն՝ Միջերկրական ծովուն կամ անկէ կազմուած երկրորդական ծովու մը մէջ թափուելու համար՝ այդ գետեր իրենց ընթացքը՝ փոխելու են եղեր, յիրաւի Մօրօն մը լինելու է մարդ՝ այսպիսի այլանդակ կարծիք մը ունենալու և հրապարակաւ յայտնելու համար։

Փալագաշեան Աշխարհագրութեան Յառաջաբանին վերջը քանի մը տողով ըսած է ինք։

« Ի վերջոյ, չթողելու համար գործոյ մէջ փափագելի բան մը, գետեղած եմք նաեւ գունաւոր աշխարհացոյց տախտակներ, որոց անհրաժեշտ պէտքն ու կարեւորութիւնը կը խոստովանի ամէն ուսուցիչ, զի աշխարհագրութեան դասն առանց աշխարհացոցի չունի նշանակութիւն և չէ իսկ կարելի։ Իսկ թուղթի, կազմի, պատկերաց գեղեցկութեան և տպագրութեան մաքրութեան մասին ոչինչ կ'ըսեմք, զի գործն ինքնին ցոյց կուտայ ինքզինք՝ իւր վրայ առաջին հայեացքը ձգողին։ Այս ամէն առաւելութեանց միացնելով զնոյն աժանութիւնը, ահա՛ պատիւ կ'ունենամք պատուարժան ուսուցչաց ներկայացնել Աշխարհագրութեան ուսուցման համար ամենէն յարմար դասագիրքն ի պէտս Ազգային կրթութեան, յուսարով գտնել տրամաւոր քաջալերութիւնն։ »

Այս հատուածին մէջ երեւցած «ամենէն յարմար դասագիրքն» բառերը Պարոն Մօրօի ջիղերուն դպած լինելով, իւր գրադատականին մէջ վերէն վար քառասուն անգամ մեր երեսին տուած է այդ բառերը։ Մեք ահա՛ դարձեալ կը պնդեմք որ, մեթոտի և պարունակութեան կողմանէ մեր դասագիրքին ունեցած առաւելութիւնները՝ ոյն հատուածի մէջ նշանակուած առաւելութեանց հետ միանալով, Փալագաշեան Աշխարհագրութիւնը, նոյն

կարգի աշակերտաց գործածութեան սահմանեալ ուրիշ Աշխարհագրութեանց հետ բաղդատուելով, կրնայ ներկայանալ իբրեւ ամենէն յարմարը: Պարոն Մօրօ հակառակը չէ կրցած ապացուցանել և կ'սպասեմք որ ապացուցանէ: Իսկ մինչեւ որ ապացուցանէ, մեք առ այժմ կը բաւականանամք՝ հարցնելով իրեն. ի՞նչ հրաշքներ գործելու էինք, որպէս զի մեր Աշխարհագրութիւնը իրմէն գնահատուելու պատուոյն արժանանար: Ըսէ՛ք, կ'աղաչեմ, Պարոն Մօրօ, ի՞նչ ընելու էինք. Փարիզի մէջ Վերսայլի պալատ մը դնելու էինք, ինչպէս դրուած է Մարգարեան Աշխարհագրութեան 56 երեսին մէջ, Ս. Մեսրոպայ գերեզմանը յԱշտիշատ փոխադրելու էինք (էջ 189), Հռոմիլայ վանքը Ակնայ բոլորովն փոխադրելու էինք Ս. Ներսէս Շնորհալոյ գերեզմանով, երկու հատ Սամսոն դնելու էինք՝ մին Գասթէմունի կուսակալութեան մէջ (էջ 184) և միւսը Տրապիզոնի կուսակալութեան մէջ (էջ 185), Սեւ ծովուն եզերաց Թիւրքալուն Թարապուլուս ալ կոչելու էինք, Կովկասը առանձին փոխարքայութեան վերածելու էինք (էջ 77), գոյութիւն չունեցող վարժարանաց անուններ դնելու էինք, ինչպէս՝ Էսսեան հաղարտաց կանգնելիք վարժարանը (էջ 59), Միացեալ Ընկերութեանց գրասենեակը յիշած ժամանակ՝ մոռացութեան տայինք Ազգ. Պատրիարքարանը և Ազգ. Հիւանդանոցը, Թրանսիլվանիոյ Հայերը անյիշատակ թողուինք՝ ինչպէս դուք ըրած էք ձեր Աշխարհագրութեան մէջ, Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին Լուսաւորչական Եկեղեցի չինծու անուամբ մկրտէինք և զայն աղանդի կարգ անցունէինք (էջ 18), ինչպէս դուք այս ամէնը ըրած էք ձեր Աշխարհագրութեան մէջ՝ ճոխացունելով զայն ըստ պիտի անարդարանալի և այլանդակ անթիւ և անհամար սխալներով: Ըսէ՛ք, Պարոն Մօրօ, ըսէ՛ք, այս տեսակ Աշխարհագրութիւն մը կ'ուզէի՞ք հրատարակուած տեսնել. բայց ձերը կայ արդէն հրատարակի վրայ և ձեզ պէտք եղած պատիւը կը բերէ ձեզ: Կը վերջացնեմք յայտարարելով թէ, Պարոն Մօրօի Բնագրականը անտեղի համարելով հանդերձ, ամենեւին յաւանդութիւն չունիմք մեր Աշխարհագրութեան Դասագիրքը բոլորովին անսխալ և ամենայնիւ կատարեալ գործ մը նկատելու: Ինչպէս ամենէն խնամով պատրաստուած գործերու մէջ, նոյնպէս մեր Աշխարհագրութեան մէջ կըրնան մանր մուր սխալներ, թերութիւններ գտնուիլ, բայց ատենք՝ արդիւնք անուշագրութեան՝ չեն կարող

նուազեցնել աշխատասիրութեան մը յարգը և բնականաբար կ'ուղղուին յաջորդ տպագրութեան մ'առթիւ:

Յ. Գ. ՓԱՆԱԳԱՇԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ամեն. Խրիմեան Սրբազան հետեւեալ հեռագրական պատասխանը տուած է Կաթողիկոսական Տեղակալ Գեր. Երեմիա Եպիսկոպոսի՝ իւր ընտրութիւնը ծանուցանող հեռագրոյն.

ԵՐՈՒՍԱԿԷՄ, 9 մայիս

Կաթողիկոսական Տեղակալ

Երեմիա Սրբազան

Յ'ԷՋՄԻԱՇԻՆ

Ընկալեալ զհեռագիր շնորհաւորութեան Սրբազնութեանդ, յայտնեմ զիմ սրտագին շնորհակալիս:

Ի Լեռնէն Սիօնի ողջունեմ զՁեզ և զհամայն Միաբան եղբարս ի Բրիտոս. աղօթեմ առ Տէր անսասան պահել ձեր շնորհալոյս և զորդիս Հայ Եկեղեցւոյ:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Ս. Էջմիածնէն թիֆլիզի լրագրաց ուղղեալ հեռագիր մը ի վեր կը հանէ սա պարագայն, թէ Ամեն. Խրիմեան Սրբազան որ ստացած է 72 քուէ, 72 տարեկան է:

— Էջմիածնէն մայիսի 5ին Նոր-Պարիզի ողջունած հեռագրէ մը կ'իմանամք թէ, Կաթողիկոսացուաց վերջնական քուէարկութեան ժամանակ, Երեմիա Սրբազան Տէր-Սահակեան ստացեր է 12 քուէ, իսկ Սրբազան Միսիթարեան՝ 16 քուէ: Մայիս 4ին ողջունած հեռագրոյ մը մէջ կը կարգամք թէ՝ «Ուղարկուած գրաւոր կարծիքների մեծ մասը յօգուտ Խրիմեան և Ալեքեան Սրբազանների էին»:

— Կրօն. Ժողովը որոշեց գրել Մշոյ Գեր. Առաջնորդին որ իւր յարմար դատած վարդապետներու անունը նշանակէ, որպէս զի անոնցմէ մին Բաղէշ գլուխ առաջնորդական փոխանորդի պաշտօնով: Որոշեց նաեւ գրել Մանչէսթէրի հոգեւոր հովիւ Գեր. Սուքիաս վարդ. Պարոնեանի թէ տրուած տեղեկութեան մը համաձայն իւր պաշտօնէն հրաժարած է թէ ոչ, և եթէ ստոյգ է, ի՞նչ պատճառաւ:

— Վաղը Ազգ. Սահմանադրութեան 32րդ Տարեգարծը պիտի տօնուի՝ ըստ սովորութեան Ազգային Հիւանդանոցի պարտիզին մէջ:

— Ս. Երուսաղիմայ նուիրակ Գեր. Տ. Գաբրիէլ Մ. վարդ. Անդրեան Բուսիոյ և Պարսկաստանի Հայերն այցելե-

լէ յետոյ, այժմ կը գտնուի Հնդկաստանի Կալկաթա քաղաքին մէջ:

— Կաթողիկոսական ընտրութեան համար Պոլսէն գացող պատգամաւորներէն մէկ քանին արդէն դարձած են մայրաքաղաքս և միւսներն ալ կ'սպասուին:

— Սամաթիոյ Թաղական Խորհրդոյ ընտրութիւնը կատարուեցաւ կիւրակէ օր և ընտրուեցան.

1 Մ. Մանուկէֆ. Վարդանեան.	435
2 Դաւնիկ » Արշալիր	424
3 Ղազարոս » Միքայէլեան	421
4 Յովսէփ » Սրմաքէշեան	417
5 Թորոս » Մկրտիչեան	416
6 Միհրան » Բերէստէճի	414
7 Մկրտիչ » Սըվաճեան	411
8 Միհրան » Գալչընճեան	411
9 Տիրան » Յովհաննէսեան	409
10 Յովակիմ » Մեղքոնեան	408
11 Ստեփան » Ագտարեան	400
12 Միքայէլ » Պէնիլեան	391

Նոր-Պարի մէջ կը կարգամք հետեւեալ լուրերը.

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻԿ մեզ գրում են. «Մայիսի 6ին, երեկոյեան ժամը 5ին դէպ ի երեւան ճանապարհ ընկաւ Մեծ. Պ. Սպանդար Սպանդարեանը, որին բարի երթ մաղթելով յարգող երիտասարդների մի ստուար խումբ, կառքերով և ձիերով ուղեկցեց մինչև կէս ճանապարհը:

Նոյն օրը Թիւրքիոյ Հայոց եկեղեցական և աշխարհական պատգամաւորներէն մի քանիսը Դիլիջանի վրայով ճանապարհ ընկան դէպ ի Ալեքսանդրապոլ, Շիրակը, Անի և ուրիշ նութիւնները տեսնելու:

— Ս. Էջմիածնի տեղական ռուս լրագրիներին հաղորդում են, որ համազային ժողովը՝ ընտրած կանտիտատների ցուցակը Կովկասի Պ. Կառավարչապետին ներկայացնելու համար նշանակել է իւր միջից Շամսախու թեմի առաջնորդ Գեր. Մեսրոպ արքեպիսկոպոսը, Պրուսայի աշխարհական պատգամաւոր Պ. Աբգար Յովհաննէսեանը և Շուշու աշխարհական պատգամաւոր Պ. Ներսէս Աթաբէգեանը:

Ընտրութիւնից յետոյ վանքի սեղանատան մէջ ընդհանուր հացկերոյթ է եղել և բաժակներ են պարպուել Վեհ. Սուրբանին և Ռուսիոյ Վեհ. Կայսեր կենաց: Խօսուած ճառերի մէջ իրաւամբ շեշտուում էր այն օրինակելի կարգապահութիւնն որով անցաւ ընտրութիւնը: Երեկոյեան, մայր տաճարն անթիւ լապտերներով լուսաւորուած էր:

Ս. Էջմիածնի համագումար ժողովի նախագահող Երեմիա Սրբազանը ուղարկել է Երուսաղէմ, յանուն Խրիմեան

Սրբազանի, մի հեռագիր, որ կը ծանուցանէ ընտրութեան արդիւնքը:

— ՎԼԱԴԻԿԱՒԱԶԻՑ. — Այս տարի մեր դպրոցները զգալի փոփոխութեան նիւթականապէս. վիճակաբար որ տարեկան 1000 բուրձնաց աւելի էր տալիս, արգիլուեցաւ: Նոյնպէս արգիլուեցան թատրոնական ներկայացումները յօգուտ դպրոցներին. քաղվարչ. տուած 600 բուրձնի նպաստը մեր ուսումնարաններին նոյնպէս դադարեց:

Խառն ժողովոյ որոշման համաձայն, Կրօն. և Քաղ. ժողովոյ դիւանք ի քննին առին Սանասարեան վարժարանի կանոնագրի խնդիրն և նկատելով որ արդէն նախորդ վարչութեան կողմանէ այդ կանոնագրով սահմանաւէճել խառն կարգադրութիւններն, ինչպէս նաև խնամակալութեան մը կազմակերպութիւնն ընդունուած և նոյն իսկ կանոնագիրն հաստատուած էր, նկատելով որ այս անգամ կտակակաւորին ուղարկած կանոնագիրը թէև ինչ ինչ փոփոխութեամբ կը տարբերէր առաջինէն, սակայն այդ փոփոխութիւնք ընկալուեալ կարգադրութեանց ոգւոյն և հիմնական սկզբանց չէին հակառակիր, ընդունելի գտան զայն և որոշեցին առաջարկել Խառն ժողովոյ որ հաստատէ զայն և Ս. Նախագահին յանձնէ ըստ այնմ խնամակալութիւնը կոչել ի պաշտօն և կատարել հարկ եղած գործողութիւնները:

Քաղ. ժողովն լսելով Խառն ժողովոյ դիւանին խորհրդակցութեան այս արդիւնքը, իւր մասին ընդունելի դատեց նոյն առաջարկութիւնն և Ս. Նախագահին յանձնեց որ Կրօն. ժողովոյ որոշումն ու հաւանութիւնն ստանալէ յետոյ հաճի ի գործ դնել պարտ ու պատշաճը:

— Պօլսոյ Եփեսոսի թաղ. Խորհրդոյ անգամ ընտրուեցան Շէհիրլեան Բիւզանդ, Յակոբեան Ալիքան և Աշտեան Գէորգ Էփէնտիք:

— Պալատու Արժ. Քարոզչին հըրահանգ պիտի զրկուի Պատրիարքարանէն՝ նոր թաղական Խորհրդոյ ընտրութեան համար:

— Տնտեսական Խորհուրդն որոշեց Կրօն. ժողովոյ յայտագրել մայրաքաղաքի եկեղեցեաց Դպրաց Դասերու մատակարարութեան մասին իւր ունեցած տեսութիւնն. գոհացուցիչ գտնելով գործադրութեան դնել որոշեց մարդահամարի գործողութեանց մասին Հովուեան Ղազար Էփէնտի ներկայացուցած հիմնագրին, և Բերայի եկեղեցոյ զանազան ձեռնարկներ 1891 տարւոյ մատակարարութեան հաշուեցոյցը

յանձնեց կեդրոնական համարակալութեան՝ ի քննութիւն և ի տեղեկագրութիւն:

— Քաղաքական ժողովը՝ Պատրիարքարանի վերաշինութեան խնդրով պիտի զբաղի իւր յառաջիկայ նստին մէջ, ուր ի խորհրդակցութիւն հրաւիրուած է առ այդ կազմեալ յանձնաժողովը: Պատրիարքարանի կիցը գտնուած տան գնման գործողութիւնն աւարտած է արդէն:

— Տարագի մէջ կը կարգաւորուի:

«Դպրոցասիրաց Ընկերութեան» ատենապետուհի տիկին Արաքսի Կիւլպէնկեանն այժմ մեզ հիւր է Թիֆլիսում: Ազնուաշուք տիկնոջ ամուսինը Սեբաստիայի թեմ. պատգամաւորն էր Ս. Էջմիածնում: Կաթողիկոսական ընտրութեան Տիկինը հմուտ է եւրոպական մի քանի լեզուներով. նա անուանի Դադեան տոհմին է: Ազնիւ Տիկինն յատուկ աշխուժով այցելում է Թիֆլիսի դպրոցները և նշանաւոր տեղերը. գրում է յիշատակարան, որ վերագրւածին Կ. Պոլիս պիտի լոյս ընծայէ:

ԱԶԴ. «ԾԱՂԻԿ»

Կը խնդրուի «Ծաղիկ»ի բաժանորդագրութեան պարտք ունեցող մեր գաւառացի բաժանորդներէն՝ վճարել ընդ փոյթ:

«ԾԱՂԻԿ»ի ներկայ թուոյն մաս մը օրինակաց մէջ 375 երեսը 374 երեսէն առաջ դրուած է սխալմամբ:

ԳՐԱՏՈՒՆ

Կազմատուն եւ Թղթավաճառանոց
Է ԿԵՐԷՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ՊԱՇՊԱՋԻՐԿԵԱՆԵԱՆԻ
Հաստատեալ 1877

Հայերէն, Թրքերէն և Ֆրանսերէն գրքեր և դասագրքեր. — դպրոցական և գրասենեկի պիտոյք. — այլ եւ այլ տեսակի թղթեր, և լին, և լին:

Գրատունս արդէն բազմաթիւ հեղինակաց և գրավաճառաց հետ զանազան պայմաններով ուղղակի յարաբերութեան մէջ լինելով պատրաստ է գործ ունենալ ամէն Մեծ. հեղինակաց և գրավաճառաց հետ՝ որք կը գտնուին ի Պոլիս և այլուր. ուստի կը հրաւիրեմք զնոսա և ամէն գրասէրներ դիմել գրատունս ուր նորանոր միջոցներ ունիմք ի ձեռին՝ գոհացնելու մեր ամէն կարգի յաճախորդները ամենաչափաւոր գներով:

5-6

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիոյ Երեսփոխանական ժողովն՝ ըստ Պ. Պալլադի առաջարկութեան՝ 2471 դէմ 339 քուէով ընդունեց ընտրական դրութեամբ գաւառային ժողովներ կազմելու ծրագիրը: Այդ ժողովներ իրաւունք պիտի ունենան միայն տեղական գործեր կարգադրելու:

— Աւստրալիոյ մէջ ի Մէլբորն՝ իւր կինն սպաննելով տանը բակին ներքեւ թաղող Ֆրէտերիկ Տիմինկ՝ ամսոյս 11 ին կախաղան հանուեր է նոյն քաղաքին մէջ:

— Իսպիոյ Ազգային Պալատն իւր զեղչի սակը 5% իջուցեր է:

— Պէրլինի Քաղաքապետը որ միանգամայն անգամ էր Բայիսթակին և Բըրուսիոյ Ծերակոյտին, կաթուածահար մեռեր է ամսոյս 15ին:

— Նոր Հանրապետութիւն մը հիմներ են Պոլսները Մոսամէտէսի կողմերը (Հարաւային Ասիական):

— Ճաքոնի նոր Երեսփոխանական ժողովը մայիս 11ին իւր նիստերն սկսեր է ամենայն կանոնադրութեամբ և 150 պաշտօնեայնէր աքսորուեր են՝ ընտրութեանց մէջ խարդախութիւն գործած լինելով:

— Չուրիխ լճին վրայ 11-14 տարեկան 15 պզտիկ աղջիկներ որք մօտակայ վարժարանաց գիշերօթիկ աշակերտուհիներ էին, նաւակով պոյստ մը կատարած ժամանակ, նաւակը չընկնելով ամենքն ալ ծովամոյն եղան: Աղջիկներէն 8ն ազատեցան և 7ը խեղդուեցան:

— Բասթօն՝ կատաղի շանց խածուածքին դէմ պատուաստը հնարելէն յետոյ հիմա ալ լուսնոտութեան (սարա) դէմ պատուաստ մը գտնել կ'աշխատի եղեր:

— Անգլիոյ Թագուհին իւր թոռը՝ Ճորճ իշխան՝ Լորտութեան բարձրացուց և Եորքի դուքս անուանեց իբր յաջորդ իւր գահաժառանգ հօր՝ Կալէսի իշխանին: Նոյնպէս Լորտութեան բարձրացուց Եգիպտոսի անգլիական քաղաքական գործակաւորար Սըր Էլլէրին Պէրինլը:

— Պէլինիոյ Անվէրս քաղաքին Բէչէ առևտրական մեծ տունը ութ միլիոն պարտքով սնանկացեր է. մեծաքանակ գոյք ունենալով, գոհացուցիչ կարգադրութիւն մը յուսալի է:

— Հոլանտայի խնամակալ Թագուհին և նորաւոր թագուհին Բոցտամ գացին յայցելութիւն Վիլհէլմ կայսեր որ սիրալիր ընդունելութիւն ըրաւ:

— Ֆրանսայի և Սպանիոյ միջեւ կատարելի առևտրական յարաբերութեանց մասին Սպանիոյ առաջարկներն ընդունուեր են Ֆրանսայի կողմէն:

— Միացեալ-Նահանգաց Քանսաս նահանգին Վիլլինկըն քաղաքին մէջ փոթորիկ մը ծագելով, մեծ փնտսներ սլատառեր է և 500 անձեր ալ մեռեր կամ վիրաւորուեր են :

— Տանիմարալի թագաւորը իւր ամուսնութեան յիսնամեկին մասնակցող իշխանաց ոսկեայ փոքրիկ պատուանդաններ տուաւ՝ Փղի պատուանդանի կասկայ ժապաւէնին վրայ կախուելու համար :

— Մասակաւաւ կղզւոյն Հովա կառավարութիւնը քանի մը տարի առաջ Ֆրանսայի հետ կնքած 10 միլիոն ֆրանքի փոխառութեան տոկոսը չէ կըրցեր վճարել :

— Հնգախոս Պարսկաստանի և Հնդկաստանի կողմերը տաքերուն հետ համեմատաբար կ'աւելնայ :

— Նանսիի Համալսարանական ուսանողք իրենց Համալսարանին բացման տարեգարծը տօնելու համար մեծ հանդէսներ կը կազմակերպեն : Պ. Քառնօ ներկայ պիտի գտնուի, գերմանական լրագիրք զայն հակագերման շարժում մը նկատելով մեծ աղմուկ կը հանեն :

— Գերմանիոյ Ֆրէտէրիկ Կայսրուհին իւր ինքնակար կենդանագիրը նըուիրած է Ճաքսոնի Կայսրուհւոյն :

— Ալեքիոյ մէջ մարախ ծագեր է սարսափելի պայմանաց մէջ :

— Նրկմեսաղեան Համաժողովին մասնակցիլ խոստացած են նաև Գերմանիա և Ֆրանսա :

— Անգլիոյ Երեսփոխանական ժողովը 53ի դէմ 152 ձայնով և Բ. ընթերցմամբ Իրլանտայի մասին ներկայացուած կրթական ծրագիրն ընդուներ է :

— Ի Փրզիպրան (Պոհեմիա) արծաթի հանքի մը մէջ հրդեհ ծագելով, 25 բանուրք մեռեր, 25 մարած հանուեր և 200 ալ անյայտ մնացեր են :

— Խուաքիոյ մէջ կառախումբ մը մրրիկ բռնուելով չորս շոգեկառք փոսերու մէջ գլորեցան, միւսները փրկեցան և 22 ճամբորդ ալ վիրաւորուեցան :

— Իսպիոյ Թուրինօ քաղաքին մէջ Խրիմու պատերազմի ժամանակ մեռնող Խաւաջի զօրաց ի պատիւ կանգնուած յիշատակարանի մը բացումը հինգշաբթի օրը կատարուեր է :

— Գերմանիոյ Կայսեր դէպ ի հիւսիս ուղեւորութեան թուական որոշուած է յուլիս 24, իսկ վերադարձի համար՝ օգոստոս 4 :

— Անգլիոյ Երեսփոխանական ժողովոյ պահպանողական կուսակցութեան վերաբերող անդամներէն փոխ-ծովակալ Րիչար Շարլ Մայլն յանկարծամահ եղեր է :

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պաշտօնաբաշխութիւնք. — Իզգէթ Ի. լիաս էֆէնտի Եգեսիոյ գաւառին նախնական դատարանին ընդհանուր դատախազի օգնական անուանեցաւ :

Ասիմանք. — Պրուսայի կուսակալութեան հաշուակալութեան գլխաւոր գեր-տնօրէն՝ Ահմէտ էֆէնտի Սանիյէ Միւթէմայիզի աստիճան շնորհուեցաւ :

Պաշտօնաբաշխութիւնք. — Մաղնիսայի հաշուակալ Ալի Րիզա պէյի և Արքունի նաւարանի ճարտարագետներէն Արթին էֆէնտի Դ. կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ :

Շեքարաւք. — Բ. զօրաբանակին հըրամանատարի փոխանորդ Մահմուտ Համուի փաշայի և քննիչ՝ Կայս. թիկնապաշ Միւրիլիզա Արիֆ փաշայի Լիաքաթի ոսկի շքադրամ տրուեցաւ :

— Դալայիսիյէն մինչեւ Պաղտատ հարկ եղած տեղերը ձիւղերով կայս. կառավարութեան հաշուոյն երկաթուղի մը շինելու համար ծրագիր մը մատուցուած է Մէրսին — Ատանա երկաթուղւոյն արտօնատիրոջ՝ Մէհմէտ Նահիտ պէյի կողմէն :

— Կարմիր ծովէն եկող նաւերը տասնօրեայ քարանթինայի պիտի ենթարկուին :

— Իսմասիկոսի և շրջակայից մէջ թէնպէքի մշակութեան փափաքողք բազմաթիւ են :

— Պաշտօնայի Սարը գիւղին շրջակայները սպաննուեր է անցեալ ուրբաթ օր անթիքաճի թագաւոր աղա անուն անձ մը, Սպաննողք երեք Չէրքէզներ են : Յիշեալ ոճրադործք ձերբակալուելով բանտարկուած են ի Կէօնէն :

— Միջերկրականի նեղուցին առողջապահական վարչութեան վիճակը և Նաւորայի մաքրանոցը քննելու համար յանձնաժողով մը պիտի երթայ :

— Իսասասանի ենթարկուած են Մարաշի ընդհանուր դատախազի օգնական Ալի Հայտար էֆ., նախնական դատարանի անդամ Յալիքեան էֆ., Եգեփիոյ Նախա Էօմէր Լութֆի էֆ. և Տիգրանակերտի վճռագրոց նախորդ գործադիր պաշտօնեայ Արթին էֆ. :

— Մարաշի մէջ Պետրոս անուն քահանայի մը Սեգրակ որդին մէթալիք 10 փարանոցին կեղծերը շինելուն համար ձերբակալուած է և գործինքն ալ գըրաւուած են :

— Եղեւնադաւս ատեսնը 15 տարուան չղթայակալ աշխատութեան դատապարտեց ջրհանկիր Տէլի Ահմէտը որ խաւակաւ գետապանտան պահակ չոգենաւուն նաւալներէն Սուռչինին ըսպաննած էր :

— Սամաքիոյ մէջ 3 գողեր երանիկ անուն կնոջ մը 500 ոսկին գողնալու համար անոր տունը մտած ժամանակ ձերբակալուեցան :

— Համիսիյէ հեծելազնոց կազմակերպութեան մասին խորհրդակցութիւններ կատարելու համար Կայս. թիկնապաշ Շաքիր փաշայի նախագահութեամբ նոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ :

— Համազգային Անկելանոց Շիշլի պիտի կառուցուի. քարտէսները պատրաստուած են : Թրիէսթէի մէջ նոյն Անկելանոցին համար 483 ոսկի հանգանակուեր է :

— Օսար հպատակաց դատերն, երբ երկու տարբեր տէրութեանց հպատակաց միջեւ տեղի ունենան, օսմանեան դատարանաց մէջ պիտի տեսնուին :

— Գողեր մտնելով Սարըեար (Վոսթոր) ձէվահիրճանց բնակարանը, 1000 ոսկւոյ թանկագին նիւթեր գողցեր են :

— Բաբեդո նախնական դատարան ունեցող Գ. կարգի գաւառակի մը պիտի վերածուի և մինչեւ կուսակալութեան կեդրոնը՝ Մէզրաա՝ թրամիլէյի գիծ մը պիտի շինուի :

— Անասուլի երկաթուղւոյ գծին վրայ տեղ տեղ միջերանոցներ կառուցանելու արտօնութիւնը մերժուած է նոյն երկաթուղւոյ ընկերութեան, վասնզի այդ իրաւունք տեղւոյն բնակչաց կը վերաբերի :

— Խնայողական սնտուկ մը պիտի հաստատուի ելմական նախարարութեան մէջ և իբր գրամագլուխ՝ պաշտօնէից ամսականներուն 30/00 վար պիտի գրուի :

— Անգլիոյ մէջ օտար ցորեններու մրցման ցուցահանդէս մը պիտի կազմակերպուի ի մօտոյ. Կայս. կառավարութիւնն ալ մասնակցիլ հրաւիրուած է :

— Ալքրապի մէջ ապրիլ 27ին երկու ժամ անընդհատ անձրև տեղալով, մեծ աւերումներ գործեր է :

— Ռոսսոքայի մէջ մարախ տեղալ սկսելով, ժողովուրդը քանի մը օր խանութները գոցելով, մարախ ժողովել դացեր է :

— Թուրքիոյ հանքաց և անտառաց արտադրութեանց նմոյշները ի ցոյց պիտի դրուին Չիքակոյի արուեստահանդիսին մէջ :

— Զինուորականաց որբերը երբ անկարող լինին ուսում առնելու, կայսերական անձնական զօրաբանակին արհեստական գունդին նախնական գումարտակին մէջ պիտի կրթուին, ապա միւս գումարտակաց մէջ փոխադրուելու համար : Ասոնցմէ ընտրեալը կայս. գործարանաց մէջ յառաջիմիլէյ յետոյ, Եւրոպա ևս պիտի զրկուին կատարելագործուելու համար :

— Սնանկ հրատարակուած են Պօլիս, Մեծ-Շուկայ, Չինիլի խանը հաստատեալ մանիֆաթութեամբ թողման և վասիլիո :

— Պիլեհիկի և Վէգիր խանի միջեւ բանող շինութեանց յատուկ կառավարմբին անցած պահուն, հնոցպանը՝ Օսման՝ անուշադրութեամբ գլուխը դուրս հաներ և երկաթեայ կամուրջին բաղ-խելով ջախջախուեր ու ինքն մեռեր է : Նոյն գծին վրայ գտնուող իսպուզույն պահպանն ալ ուղեւորաց կառավարին ներքև մնալով, ոտքերը կտրուեր են :

— Էսկիսէհիբի Հայ-Հոռովմէականաց եկեղեցին ապրիլ 28ին գիշերը գողեր մտնելով 40 սանգրզը ոսկի 800 շրուշ դրամ, արծաթ խաչ մը և այլ ոսկեայ անօթ մը գողցեր են : Գողերը երկաթուղւոյ գործաւոր երկու Հայեր են որք ձերբակալուելով, գողօններն ալ առնուեր են :

— Սենեկապանաց միջեւ տեղի ունեցած վէճերը կանոնաւոր կերպիւ կարգադրելու համար քաղաքապետութեան կողմէ 4 Իսլամ, 4 Հայ և 4 Յոյներէ բաղկացած ժողով մը կազմուեր է :

— Վալաքիս Պ. Պաքի սենեկէն 240 ոսկի գողցուեր է : Թէպէտ յիշեալին սպասաւորներէն Իտալացի մ'ու Հայ մը ձերբակալուեր են, այլ կասկածն սենեկապանին վրայ ծանրանալով, սա ձերբակալուեր է, իսկ միւսներն արձակուեր են :

— Բէթիի գէտեր անցեալ չաբթու ի կէօզ-թէթէ անգէն մաքսախոյզի մը փախուցած ծխախոտը գրաւելու համար երեք տեղէ կը վիրաւորեն զնա և իրենք ալ կը ձերբակալուին :

— Հալէպի Փրանսական հիւսպտոսին գոյքերը ճամբան յափշտակող Զօրմօ աւազակը Կեսարիոյ չըջկայքը ոստիկանաց հետ կռիւ մ'ունենալէ յետոյ, իւր մէկ ընկերն անոնց ձեռք թողլով փախեր է ու կը փնտռուի :

— Քեօքանիոյ մէջ էմին անուն աւազակ մը սպաննուեր է :

— Զաւաւապայի մէջ ալ երեք աւազակներ ձերբակալուեր են :

— Պոլսոյ Մագրիգիւղը առաջին կարգի գայմադամութեան վերածելու խնդրով կ'զբաղի ձեռնհաս իշխանութիւնը :

— Պրուսայի կուսակալ Վսեմ. Միւնիւր վաշա, քննական պառլամէն ելած էր, կուսակալութեան կեդրոնը վերադարձեր է :

— Ի Պրուսա թրամուէյի գիծ մը շինելու արտօնութիւն խնդրող ճէմալ պէյի ցոյց տուած երաշխաւորը պետական խորհուրդէն չընդունուելով, իւր աղբրագիրը մերժուեր է :

— Իզմիրի Օսմանեան պանգային

ճիւղը՝ ժողովրդեան դիւրութեան համար 3 տոկոս տալու պայմանաւ մինչեւ 50 ոսկի պիտի ընդունի այսուհետեւ :

— Բոււէլիի երկաթուղեաց վերջին վիճակահանութենէն 10.000 Փրանք շահեր է արքունի փողերանոցին պաշտօնեայնէն մին :

— Կէօքէթէն ի ներտիւպան գիւղ խճուղի մը պիտի շինուի :

— Սելանիկի գաղղիական ընդհանուր հիւպատոսն արձակուելով Բարիզ գնացեր է :

Գասապայի Զէյթունճը ըսուած տեղը 50 տարեկան Մօրացի Հոսան կատաղի շունէ մը խածնուելով, մայիս 15ին մեռեր է :

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Շրջմոյիկ հուր. — Հետեւեալն, գիտական ամենապարզ և միանգամայն գեղեցիկ զբօսանքներէն մին է. բաւական մեծ թղթի թերթ մ'առնելով զայն, խողովակաձեւ (մէջը պարապ) գլորեցէք : Խողովակին երկու ծայրերէն հաւասար հեռաւորութիւն ունեցող կէտի մը վրայ, միայն մէկ երեսէն փոքրիկ ծակ մը բացէք, և խողովակը շեղակի — ո՛չ ուղղահայեաց — բռնելով, ծակը արտաքին երեսին վրայ, խողովակը երկու ծայրերէն վառեցէք : Եայնժամ մուխը կ'սկսի այդ փոքրիկ ծակէն դուրս ելնել, և երբ մուխին վառած լուցիկ մը մօտեցընէք, ծուխը պիտի սկսի վառիլ : Թուղթն այրմամբ ջրածին կ'արտադրէ. ջրածինը խուսափելու համար կ'ստիպուի այդ ծակէն դուրս ելնելու կը խառնուի ծուխին, և լուցիկի բոցն ևս իրեն մօտեցած լինելով, կ'սկսի վառիլ :

Ժ. Իփօսի. — Փետրուարի մէջ գիտական աշխարհն ապշեցաւ ի տես Յըրանսացի թերուս երիտասարդի մը, ժաք ինօտի մտաւորական կարողութեանց : Այս առթիւ կը յիշուին նաեւ նմանօրինակ դեռաւորներ որք իրենց ժամանակի մաթեմատիկոսներն զարմացուցած են : 14 տարեկան հովիւ տըղայ մը, Հանրի Մօնտէօ, որ 1862ին մեռաւ, նաեւ ուրիշ տղայ մը ի Պերլին, հաշուելու տարօրինակ կարողութիւնք ցուցուցած են : Անցեալ դարուն ևս հովիւ տղու մը և տ'Ալամպէրի մէջ սա գէպքն կը պատահի : տ'Ալամպէր տղուն կ'ըսէ. « Որդեա՛կ իմ, ես այսչափ տարեկան եմ, ուրեմն որչա՞փ վայրկեաններէ ի վեր կ'ապրիմ » : տղան մտաւոր, իսկ տ'Ալամպէր թուանշաններով, կ'ըսկըմին հաշուել. վայրկեան մը վերջ տըղան կը բերէ իւր պատասխանն, երբ տակաւին խեղճ տ'Ալամպէրը գրիչ կը

չարժէր. և երբ երկու պատասխանները կը յայտնուին, տարբերութիւն մը կը տեսնուէր. տղան յայնժամ կ'ըսէ տ'Ալամպէրին. « Պարո՛ն, նահանջ տարիները հաշույ առի՞ք » : տղան իրաւունք ունէր, տ'Ալամպէր մոռցած էր նահանջ տարիներու աւելորդ օրերն :

Նոր Ասղ մը. — Փետրուարի սկիզբը կառավար (cocher) համաստեղութեան մէջ, ցուլ համաստեղութեան B աստղին հիւսիսային կողմը հինգերորդ կարնակամարին վրայ հետզհետէ պիտի մագի աստղի մեծութեամբ նոր աստղ մը գտնուեցաւ. վատիկանի դիտարանին տեսուչը, Հոյր Տանզա, զայն կրցաւ լուսանկարել : Երկրին աստղերն, և ունոնց փոխան նորանոր աստղեր պիտի յերևան դան. այս է տիեզերաց օրէնքը :

Թարգ. ԹԱԹՈՒԼ ՔԻԻԲԷԼԵԱՆ Այնթապ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ «ԾԱՂԻԿ»ի

Գ. Ա. ի Հիւսնիմանուր. — Այո՛, ստացած եմք : Ձեր ուղածները զրկուեցան :

Մ. Շ. ի Հիւսնիմանուր. — Ղրկեցինք :

Ա. Հ. յԱնր-Պասէմ. — Հայերէն բառարանին գինն է՝ ճամբու ծախքով 18 շրուշ : տաճկերէն՝ զանազան գներով կան : Մէնէլլէները զրկեցինք. փօստի ծախսը համար կը պարախք 7 1/2 շրուշ :

Մ. Ա. ի Կարիմ. — Ղրկեցինք Ձեր ուղածները :

Ի Ր Ա Կ Ա Ն Կ Ե Ա Ն Ք Ի

ՆՈՒԱԳՆԵՐ

Միհրան Յովհաննէսեան

Շահածուկին գովառանքը. Առջինեկը—Հինաւորց զոյգ մը աղքատիկ թինթիններ. Մէնմէն տատիս. Առ Մեւանիա. Սնանկութեան արձագանգը—Դրախօմային զոհը—Երթա՛նք ծերուկ տէրտէրին. Տէր Գէորգ Արծրունի. Տանտան. Ժողովրդեան զաւկին օրօրը. Նաւավար Գիրգոր. Ողբումն մօրկան. Սիրահար Կիկօն. Վաղեմի գերեզմանք. Կիկօն ի Գասըմ-Փաշա. Սրբուհի Մայրապետի, Տէր Գէորգ Արծրունւոյ և Տէմիրճիպաշեանի պատկերներն :

Գին 100 փարա

Ա Ր Ժ Ե Ք Դ Ր Ա Մ Ո Տ			
Օսմ. լիւան 100 զըշ. էն			
Մէճի-հյէ	108	1 Վ. Եցնոց	102 20
Քառորդ մէճի	106	2 Բաւարի Քօլ	89 35
Մանր մէճի	101	35 Նաբոլէոն	87 22
Մէթալիք	97	30 Գրիմից	51 15
Հինգնոց	101	20 Անգլ. լիւան	110 5
Մանէթ թղթադրամ 8 71			
Գանալիտէ	22	18 Բաւար. երկ.	86 1/4
Թահլիլ. Օսմ.	53	28 Թաւրիյէ	48

ՑՈՒՑԱԿ

ԱՆԴԱՄՈՑ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ
ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՑՆ, ՈՐ ՎԱՍՆ
ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ
ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

136 Մայիսի 1892 ամի

ՍԻՒՆՀՈՂՈՍՆ Ս. ԷԶՄԻԱՄՅՆԻ

- 1 Տ. Երեմիա Եպիսկոպոս, Տեղապահ
- 2 » Գրիգորիա Եպիսկ. Աղուանեան
- 3 » Արիստակէս Եպիսկ. Սեդրակեան
- 4 » Սարգիս Եպիսկ. Տէր-Գասպարեան
- 5 » Արիստակէս Եպիսկ. Դաւթեան
- 6 » Ներսէս Վարդապետ Հայկազունի
- 7 » Վահան Վարդ. Տէր-Գրիգորեան

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԲ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Ս. ԷԶՄԻԱՄՅՆԻ

- 8 » Յովհ. Եպիսկ. Տ. Յարութիւնեան
- 9 » Մինաս Ծ. վարդ. Պարոն Վարդեանց
- 10 » Յովակիմ Վարդապետ Ղամէքեան
- 11 » Յովհ. Վարդ. Դպիր-Վարդանեան
- 12 » Եղիա Վրդպ. Հասան-Ջալալեանց
- 13 » Վարդան Վարդ. Վարդանեան
- 14 » Ղևոնդ Վրդպ. Յովակիմեան

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԲ ՊԱՏՐԻԱՐԺՈՒԹԵԱՆՑ

- 15 » Սահակ Եպիսկ. Խապայեան, ներկ.
- Պատր. Երուսաղէմի
- 16 » Մաղաքիա Եպս. Օրմանեան, ներկ.
- Ս. Պատրիարքի Կ. Պոլսոյ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԲ

ՎԻՃԱԿԱՑ

- 17 » Մեսրոպ Արքեպիսկ. Սուքիասեան,
- Առաջնորդ Ագրիանուպոլսոյ
- 18 » Մեսրոպ Արքեպիսկ. Սմբատեան,
- Առաջնորդ Շամախուոյ
- 19 » Տեղապահ Երեմիա Եպիսկ. ներկ.
- Առաջնորդին Կամախու
- 20 » Հմայեակ Եպիսկ. Դիմաքսեան, Ա-
- ռաջնորդ Թէքիրտաղի
- 21 » Ղևոնդ Եպիսկ. Շիշմանեան, Առաջ-
- 22 » նորդ Կարնոյ և ներկ. Բասենոյ
- 23 Տ. Մաղաքիա Եպս. Օրմանեան, ներկ.
- Շապին-Գարահիսարի
- 24 » Մամրիէ Եպիսկ. Սանասարեան,
- Առաջնորդ Տփլիսեաց
- 25 » Կարապետ Եպիսկ. Այվազեան,
- Առաջնորդ Արցախու
- 26 » Ստեփաննոս Եպիսկ. Յովակիմեան,
- Առաջնորդ Նիկոմիդիոյ
- 27 » Գրիգոր Եպիսկ. Գառնակերեան,
- Վոլոթեմակալ Երևանու
- 28 » Եղիշէ վարդ. Ամատունի, ներկ.
- Առաջնորդին Ատրպատականի

- 29 » Խաչատուր Ծ. Վ. Կարապետեան,
- ներկ. Առաջ. Պարսկ. և Հնդկ.
- 30 » Տ. Պողոս Վրդպ. Խոլտամեան, Ա-
- 31 » ռաջնորդ Կուտինայի և ներկ. Պրուսայի
- 32 Տ. Ներսէս Ծ. Վ. Ասլանեան, Առաջ.
- Զմիւռնիոյ
- 33 » Արիստակէս Վրդպ. Տ. Սարգսեան,
- Պատր. Վոլոթ. Տրապիզոնի
- 34 » Տ. Եղիշէ Վրդպ. Այվազեան, Պատր.
- 35 » Փոխ. վիճակաց Եւդոկիոյ և Ա-
- մասիոյ
- 36 Տ. Գէորգ Ծ. Վրդպ. Իւթիւնեան,
- Առաջ. Եգիպտոսի
- 37 » Տ. Գէորգ Ծ. Վրդպ. Երեցեան,
- 38 » Պատր. Վոլոթ. վիճակաց Ռումանիոյ
- և Պուլլարիոյ(1)
- 39 Տ. Յովհաննէս Ծ. Վ. Արշարունի, Ա-
- ռաջնորդ Երզնկայի
- 40 » Տրդատ Վրդպ. Պալեան, Առաջ.
- Կեսարիոյ
- 41 » Եփրեմ Սեբեդայ Սուքիասեան,
- ներկ. Առաջ. Բեսարապիոյ
- 42 » Նահապետ աբեղայ Նահապետեան,
- ներկ. Սեբաստիոյ
- 43 » Բարթոլոմէոս աւագ քհնյ. Սար-
- րաճեան, ներկ. Զարչամպայի.
- 44 » Խորէն Աւագ քահանայ Վարդեր-
- եան, ներկ. Գաղատիոյ.
- 45 » Յարութիւն քահանայ Յակոբեան,
- ներկ. Ակնայ.
- 46 » Յովհաննէս քահանայ Տէր Յով-
- հանեան, ներկ. Պայազիտի:

ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԲ

ՎԻՃԱԿԱՑ

- 47 » Տիգրան էֆէնտի Կիւմիւկէրտան,
- 48 » Կ. Պոլսոյ և Արարիկի
- 49 Պ. Գրիգոր Արծրունի՝ Տփլիսեաց
- 50 » Համբարձում Առաքելեան՝ Պարսկ.
- և Հնդկաստանի
- 51 » Արքար Յովհաննէսեան, Պրուսայի
- 52 » Մաքսուտ էֆ. Սանտալճեան,
- Ագրիանուպոլսոյ
- 53 » Ռուբէն Հասան-Ջալալեան՝ Երե-
- ւանի
- 54 » Յարութիւն էֆ. Թորոսեան՝ Երու-
- սաղէմի
- 55 » Գարեգին Յովհ. էֆ. Փափազեան՝
- Զմիւռնիոյ
- 56 » Կարապետ էֆ. Տէր-Ազարեան՝
- 57 » Կարնոյ և Մոյ
- 58 Պ. Ստեփան Մամիկոնեան՝ Բեսա-
- րապիոյ
- 59 » Յովհաննէս էֆ. Կիւլալէնիեան՝
- Սեբաստիոյ
- 60 » Յարութիւն էֆ. Շահրիկեան՝ Տը-
- րապիզոնի
- 61 » Աղեքսանդր Մելիք-Ազարեան՝ Ա-
- տրպատականի

(1) Ծ. Խ. — Տ. Գէորգ վարդապետ
ի վերջէ մի միայն Պուլլարիոյ Հայոց
ներկայացուցիչ մնալով, մէկ քուէ միայն
տուած է:

- 62 » Յովհաննէս Սարգսեան՝ Աստրա-
- խանի
- 63 » Գասպար էֆ. Գասպարեան՝ Նի-
- կոմիդիոյ
- 64 » Համբարձում էֆ. Մոսախճեան՝
- Կեսարիոյ
- 65 » Համբարձում էֆ. Լէփեան՝ Եր-
- զնկայի
- 66 » Սարգիս Ենգիբարեան՝ Պայազիտի
- 67 » Կարապետ էֆ. Փափազեան՝ Ա-
- մասիոյ
- 68 » Տոկ. Յակոբ էֆ. Նէվրուզեան՝
- Թէքիրտաղի
- 69 » Ներսէս Աթաբէկեան՝ Շուշուոյ
- 70 » Աղեքսանդր Լալայեան՝ Շամախուոյ
- 71 » Խաչատուր էֆ. Արսլանեան՝ Զար-
- չամպայի
- 72 » Յովսէփ էֆ. Ճանիկեան՝ Ակնայ
- 73 » Կարապետ էֆ. Մարգարեան՝ Բա-
- բերդի

ԱՌԱՔՈՂՔ ԶԳՐԱՒՈՐ ԿԱՐԾԻՍ

ԻՒՐԵԱՆՑ

- 74 Տ. Խորէն Եպիսկոպոս Միլիթարեան
- Առաջնորդ Եգիպտոսի
- 75 » Տիմոթէոս Եպիսկոպոս Սափրիչեան
- Առաջնորդ Պանտրամայի
- 76 » Գէորգ Եպիսկ. Սուրենեան՝ Առաջ-
- նորդ Աստրախանի
- 77 » Մինաս Վարդապետ Ամրիկեան,
- Առաջնորդ Զնքուշի
- 78 » Յովհաննէս Վարդապետ Փափազ-
- եան, Առաջնորդ Արշնոյ
- 79 » Ներսէս Վարդապետ Տէր Սարգս-
- եան, Առաջ. Վոլոթ. Դերջանի
- 80 » Կարապետ քահանայ Դերձակեան,
- Առաջ. Փոխ. Տիգրանակերտի
- 81 » Մկրտիչ էֆ. Եկաւեան, աշխար-
- հական պատգամաւոր Տիգրանա-
- կերտի
- 82 » Համբարձում էֆ. Ալաճաճեան,
- աշխարհ. պատ. Պանտրամայի
- 83 » Անտոն էֆ. Աղասեան՝ աշխարհա-
- կան պատգամաւոր Կուտինայի
- 84 » Յարութիւն էֆ. Արծրունի, աշ-
- խարհական պատ. Եգիպտոսի
- 85 » Յովհաննէս էֆ. Մ. Գալստեան,
- աշխարհ. պատ. Դերջանի
- 86 » Յովհաննէս էֆ. Տէկիրմէնճեան,
- աշխարհ. պատ. Զնքուշի
- 87 » Կարապետ էֆ. Մուրատեան, աշ-
- խարհ. պատ. Զնքուշի:

ՊԱՐՏԵԶ ՀՈԳԵՒՈՐ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԻ

Ընտիր թղթի վրայ « Նոր եւ գե-
ղեցիկ » տառերով տպագրուած եւ
ճոխացած. « Լաթակաղմ, թաւեալ
եւ ոսկեղծ » . Դին չափաւոր. կեդ-
րոնատեղի վաճառման՝ Նշան. Կ.
Պէրպէրեան տպարան, Էսկի զապ-
թիէ, թիւ 61. Մեծագոյնակ գնո-
ղաց գոհացուցիչ զեղչ կը տրուի:

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՍԻՄՈՆ ԳԱԲԱՄԱՃԵԱՆ. — Նոր բա-
ռագիրք հայերէն լեզուի. Կ. Պոլիս,
Տպագր. Ն. Կ. Պէրպլերեան, 1892. 8⁰
էջ՝ Ը եւ 672:

Վեր. Վեր. Հ. Հ. Յուսիկ Վ. Մեհ-
րապ և Արիստակէս Վ. Քաղաքանտիլեան
կը վկայեն թէ գերազնիւ բարեկամն Ե-
ղիա էֆ. Տէմիրճիպաշեանի հետ երիցս
Սեղբոս-խան գաղինք խնդրելու համար
Վենետիկոյ «Առձեռն բառարանին» մէկ
նոր տպագրութիւնն ընել. սակայն
անլեւի մնաց մեր ձայնն. Այն օրուը-
նէ Սիմոն էֆ. Գաբամաճեան ձեռնար-
կեց «Համեմատ ծրագրի մը համեմատ
յօրինել հայերէն լեզուի բառագիրք մը,
գրաբառ լեզուի բառերուն և ոճերուն
քով դնելով նորաբանութիւններ, գա-
ւառական բառեր, դիցաբանական ա-
նուններ» ևն, զոր այսօր հրապարակ
կը հանէ, և որով մեծ ծառայութիւն մը
կը մատուցանէ գրականութեան՝ լրա-
ցունելով պակաս մը, մանաւանդ երբ
ի նկատ առնուած թէ Պատ. Հեղինակն
«տնկոց, բուսոց և կենդանեաց անուն-
ներն ճշգրտելու ջանադիր եղած» և թէ
«օրոնցմէ ոմանց առջեւ ֆրանսերէն
(և թուրքերէն) բառերն եւս դրած» է
ճշգրտեամբ, ինչ որ կը պակսի ցարդ
հրատարակեալ հայերէն լեզուի բառա-
գրոց մէջ: «Նոր բառագիրք»ն այսու
ոչ միայն նորալարծից պիտի ծառայէ
իր դիւրատար (1) անհրաժեշտ գործի
ազգային լեզուի ուսման, այլ և ուսում-
նականաց պիտի ծառայէ իր լրացու-
ցիչ մասն ցարդ հրատարակեալ մեր
լեզուի բառագրոց, վասն զի ընթերցողք
սոյն այս բառարանին մէջ չպիտի հան-
դիպին «տունի ինչ, ձուկն ինչ, թըռ-
չուն ինչ, քար ինչ...» բացատրու-
թեանց:

Հայերէն լեզուի նուիրեալ աշխա-
տութիւնք պէտք է մասնաւոր ուշադ-
րութիւն գրաւեն. ափսոս որ դեռ
այնքան սիրելի չեն ընծայուիր առ մեզ
այդ կարգի աշխատութիւնք. դեռ նա-
խապաշարունակներ ունիմք լեզուի խնդ-
րոյ մասին: Այդ պատճառաւ հայերէն
լեզուի աշխատողներու նկատմամբ բառ-
մ'ունիմք, ծաղրական մակդիր մը. —
Հայկաբան է կ'ըսեմք և կ'անցնիմք:

Սակայն ի բաց թողլով ամէն կան-
խակալ դատումներ, պէտք է քաջալե-
րեմք այնպիսիներն՝ որք այսօր թէև
«Համեմատ» գործեր կ'ընծայեն ի լոյս,
վաղիւ՝ մեր խրախուսանաց շնորհիւ՝
կրնան ընդարձակ գործեր հրատարա-

(1) Ուշադրութիւնէ վրիպելու չէ որ
15 դահեկանով հայերէն լեզուի բառա-
րանի մը տէր լինելը մեծ բազմաւո-
րութիւն մ'է ուսանողաց համար:

կել: Գուցէ այս քաջալերութեան չգո-
յութեան պատճառաւ է որ վերջին
տոմսեակ տարիներու մէջ մինչ քանի մը
Ֆրանսահայ բառագիրք հրատարակե-
ցան, որոց համար առատածեռն նպաստ-
ներ իսկ եղան, միայն Գաբամաճեան մը
համարձակեցաւ Հայերէն լեզուի բառա-
գիրք մը հրատարակել:

Բայց ոչ, թո՛ղ այսուհետև ամէն ձե-
ռաց մէջ լինի սոյն այս բառագիրք,
թո՛ղ Հեղինակն՝ որ այնքան վեհերո-
տութեամբ կը մտնէ յայս փշալից տա-
պարէզ՝ գտնէ իւր շուրջ Հայ լեզուի սի-
րով տաք սրտեր, և պատրաստուի նը-
ռելիքէլ այսուհետև Հայ բանասիրու-
թեան՝ աւելի ընդարձակ գործեր, որոց
համար թո՛ղ վստահ լինի թէ բազմաց
հետ առաւել եռանդեամբ պիտի ծա-
փահարէ զինք

Իւր բարեկամն

Կ. Տ. ՊԱՄԱՃԵԱՆ

ՍՊՔՈՅ ՏԵՆՁԱՆՔ

Եթէ լինէի քաղցրախօս սոխակ,
Ազա՛ս եքերեմ համարձակ երգող, —
Առաջին երգս նորաբայ գարնան
Քեզ կնուիրէի, ո՛վ իմ սիրական:

Եթէ լինէի վարդ անուշաբոյր,
Կենցա՛սու հոգով ողջ քերթես լի, —
Կուգէի սիրոյ առաջին համբոյր
Քեզնից ստանալ, ո՛վ իմ պաշտելի:

Եթէ լինէի աղբիւր կարկաչուն,
Մայր հողի ծոցից անառա՛ս բղիտող, —
Առաջին կաթովս քամ ու զովասուն
Կուգէի քոջել նակա՛սդ լուսաւոյ:

Եթէ լինէի աստղ մի պայծառ,
Ուրախ փայլափայլող երկնից ովկիա-
նում, —

Կուգէի ճանաչս աղամանդավառ
Մի՛ս հանգչեցնել քոյ զոյգ անջերմ:

Խոնո՛ր աղամանդ եթէ լինէի,
Արքայից արքայի քաղուհւոյն վայել, —
Վառ սիրոյս որպէս վկայ կենդանի
Կ'ուգէի մի՛ս նոյս կրծքումդ փայլել:

Բայց աւա՛ղ, հրե՛տակս, որ չեմ այս
կամ այն.

Այլ մանկանացու մի էակ չնչին.
Սակայն ես ունիմ մի սի՛րս անապակ,
Աւել պարզ, վեհի՛ս քան արեւն ու լուսին:

Թո՛ղ նուէր քերեմ սրժիս խորքերից
Բղիտող անկաւառ սիրոյս հաւաստին.
Թո՛ղ համբոյր կնկեմ իմ քրքումներից —
Քան աղամանդը աւել քանկազին:

Ա Ր Շ Ա Կ

ԼՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՃԱՌՈՆ

Ճարտնագրոց մեծ յառաջադիմու-
թիւնը սուղ ժամանակի մէջ, Մինչեւ
1872 ոչ մի լրագիր ունէին. այդ թուա-
կանին եղաւ առաջին թերթի հրա-
տարակութիւնը ձեռամբ Պ. Ճոն Պը-
լաքի, Եաքոհամայի մէջ. թերթին ա-
նունն էր Նիցնից Սիցնիցսի: Ամէն նո-
րութեան նման լրագրութիւնն ալ զար-
մանալի արագութեամբ յառաջ ընթա-
ցաւ, զի 700 է աւելի թերթեր կան
այսօր կայսրութեան մէջ, Մինչեւ 1872,
մուսնեալիկներ կային որք հրապարակէ
հրապարակ խոշոր տախտակներ կը
պատցնէին, որոց վրայ գրուած կը լի-
նէին մեծամեծ դէպքեր, ինչպէս՝ հըր-
դեհ, սճիւր, ողողում, երկրաշարժ, ևն:

Արդի թերթերուն ձեւը կոկիկ է,
դիրքը փոքր և կը սարունակէ տե-
սութիւն մը, տեղական լրեր, վէպ մը
անպատճառ, առանց որոյ թերթի է ձա-
բոն թերթ մը: Վէպերը ընդհանրապէս
պատկերազարդ են և գիները շատ ա-
ծան, տառերը Զինական:

Ամենէն աղքատն իսկ գտնէ մէկ
թերթի բաժանորդ է:

Արդարեւ զարմանալի: ...

ԽՆԴԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Սեռի խնդրոյն մէջ, կը գրէ հեղի-
նակ մը, անգլիերէն լեզուն զառաջինն
հասած է պարզութեան և տրամաբա-
նական ճանաչողութեան: Բաղդատեցէք
այս լեզուին հետ գերմաներէնի նման
լեզուի մը իրաց վիճակը: Օրինակի հա-
մար, գերմանացի պարոն մը, իգական
սիրոյ արական նամակ(1) մը կը գրէ չէզոք
օրիորդի մը՝ իգական գրչով և իգական
թանաքով՝ չէզոք թղթի արական թեր-
թերու վրայ, և կը դնէ զայն արական
պահարանի մը մէջ իգական հասցեով
առ իւր սիրական թէև չէզոք Կրէչըն:
Արական գլուխ, իգական ձեռք և չէ-
զոք սիրտ մը ունի: Արական հայր մը և
իգական մայր մը չէզոք զաւակներ կ'ու-
նենան: Չէզոք հաց կ'ուտեն, իգական
կարագ և արական պանիր: Արական
սեղանի մը վրայ իգական պատառա-
քաղերով և չէզոք դանակներով կ'ու-
տեն՝ չարական սկաւառակներու մէջ՝
իգական գետնախնձորներ և չէզոք միս,
կամ արական դրգալներով իգական ա-
պուր կ'ուտեն և չէզոք բանջարեղէն:
Թ. Թ. Հ.

(1) Գերմանական լեզուի մէջ, բա-
ռերն երեք սեռ ունին, արական, իգա-
կան և չէզոք. սէր բառը իգական է,
նամակը արական է, օրիորդ՝ չէզոք,
ևայլն, ևայլն:

իրենց, և ուրիշներուն ըրած դատաւտանը կ'ընդունին յաճախ առանց իրենք ալ դատաւտան մ'ընելու: Բայց ազգէկ է որ այն ամէն հարցերուն մէջ որ իրենց մտաւորական շրջանէն վեր չեն տրամարանեն և անձնական համոզում մը գոյացնեն:

(Քառէ)

ՊԻՏՈՆԻ ԽՐԱՏՆԵՐ

Լնդեր ցաւ եւ բերնի գաւառահոսութիւն. — Առէք մորմենի տերեւոյ թորեալ ջուր 100 կրամ, 16 կրամ կասիա (քարչիմ), 40 կրամ թուրինջի կեղեւ ու հական կրամ ալ մեխակ (գաւառֆիլ), դոճի խէթ (լէօֆ) և պաղլեղ (ցապ). այս ամէնը փոշիացնելով հողէ շիշի մը մէջ լեցուցէք, աւելցնելով նաեւ գաւաթ մը գինի և 65 կրամ մեղր, յետոյ այդ անօթը տաք մոխրոյ մէջ դնելով թողէք որ մէջի խառնուրդն եփի չորս օր շարունակ, և հինգերորդ օրը ամանին պարունակութիւնը հաստ լաթէ մը անցունելով քամուած հեղուկը պահեցէք սրտակի մը մէջ, ջանալով շիշին բերանը լաւ մը խնուլ: Ամէն անոնք որոց լինդը ենթակայ է ջրացաւով մզմզալու՝ վերոյիշեալ զօրացուցիչ պատրաստութենէն կ'ս գրգալ իրենց բերանն առնելով, պէտք է լաւ մը ցողունն իրենց լնդերքն՝ մատով շիշելով, և յետոյ հեղուկը դուրս տան. այս գործողութիւնն աւտու իրիկուն քանի մը անգամ կրկնելու է:

Գալով բերնի ժահահոտ արտաշնչութեան՝ որ յառաջ կուգայ փտած ակուայի նեխումէ, պէտք է սանդահարել սիւրալախուր (quinte-feuille, պէք-բարմազ) քոյսը, և յառաջ եկած մուզը գաղջացունելով լինդերուն քսել: Այս բոյսն երկայնակեաց է, վարդաթերթեան ծաղիկով: Իւր արմատը պորոմիչ և տենդահալած է:

Մորթի փափկութիւն. — Նախ պէտք է 125 կրամ անուշ նշոյ թաղանթներն ստկել եռացող ջուրի մէջ ձգելով: յետոյ ճերմակ միջուկներն անկանի մը մէջ զգուշութեամբ ծեծել, սանդահարելու ժամանակ քիչ քիչ աւելցնելով 600 կրամ թանթրուենիի ջուր (միւրվէր) և մարմաշով մը (թիւլպէց) պարզել, առանց սեղմելով քամելու: Զրեփոցի մէջ (bain-marie), խիստ մանր կտորներու վերածուած 7 կրամ աճառ հալեցուցէք մի ուրիշ ամանով, մէջը դնելով նաեւ 7 ական կրամ կիտաճարպ ու մեղրամոմ, և շարունակ խառնեցէք՝ մինչեւ որ երեք նիւթերն բոլորովին լուծուելով իրարու հետ յարին: Երրորդ անօթի մը մէջ եւս լեցուցէք 60 կրամ 60° ալքոհոլ և 2 կրամ լեզի՝ նշոյ ու 6

կրամ պէրկամթի մզածոյ, երեքն ալ լաւ մը իրար խառնուած: Երբ այս երեք պատրաստութիւններն աւարտին, օճառի կիտաճարպի և մեղրամոմի խառնուածոյն տակաւ առ տակաւ վազցուցէք նուշի խառնուրդին մէջ, անընդհատաբար շարժելով: Վերջն ալ ալքոլը անոնց մէջ թորթորեցէք՝ խառնելը չը մոռնալով: Այս ամէն գործողութիւններէն յետոյ ամբողջութեամբը նորէն մզեցէք և արտադրուած հեղուկը սըրուակներու մէջ դնելով, բերաններն աղէկ մը գոցեցէք:

Պատրաստուած այս նշակաթն մորթը խիստ փափկացունող և քնքուշ պահող հեղանիւթ մ'է և նոր՝ իւր տեսակին մէջ:

Նորագիւտ սոսիմ. — Բնական գոյացութեան մէջ գտնուեցաւ տեսակ մը յետին ծայր զօրաւոր սինձ՝ որով կըրնանք իրար փակցունել աղակաւ, խեցեղէնի կամ յալճապակաւ կոտրած մասունքն: Այդ մածուկը թէ և այնքան առատ չէ, կրնայ սակայն բաւել բոլոր այն հարկաւոր պիտոյից որոց համար գործածելի է:

Այն խոշոր խոնջայլներն (սայլաֆէօզ)՝ որք պարտէզներու և անտառաց մէջ բաւական մեծ քանակաւ կը գտնուին և զորս ի սպաս մեր սեղանաց կը պատրաստեն, իրենց մարմինէն դուրս ճերմկէկ հիւթով լեցուն փամփշտիկ մը ունին որ պարարտ և մածիտային է (gölatineuse): Երբ այդ հիւթն անասունէն դուրս ելնէ, պէտք է խնամով առնուլ զայն և կպցունելիք մարմնոց մէջ դնել՝ որքան կարծրութիւն որ ունենան այդ մարմիններն. — և երբ լաւ մը իրարու միանան, այնպէս ամրապինդ յարած կը մնան որ եթէ մարդ փորձի համար զայնս իրարմէ զատել ուզէ հարուածովմը կամ մի բուռն ցնցումով, յաճախ կցուած տեղէն տարբեր մասէ մը կը բեկանի: Պէտք է սակայն փակցունելէ յետոյ թողուլ որ աղէկ մը չորնայ, որպէս զի այդ մածուցիկ հիւթն իւր ընդունակութիւնը լիովին կատարած լինի:

Թրքուրները զնջել. — Ձեր նորընծիւ ծառերն այս զազիր միջատաց արշաւներէն ազատ պահելու համար՝ ծառերուն արմը 2—3 բլթամատի չափ փաթտեցէք շուրջանակի չմոնած բամպակով: Այն թրթուրն որ բամպակին դուրս չը կրնար այլ եւս ինքզինքն անկէ ազատել: — Կաղամբներն և այլ բանջարեղէնք — որք համադամներ են իրենց փափկակեր ճաշակին համար — անոնցմէ հեռի պահելու համար՝ ածուներուն բոլորաբը պէտք է կանեփի դնել: յայնժամ այս նողկալի գարշաճին չալտի երբէք մօտենայ ձեր կաղամբներուն:

Թրուած արգանակ. — Վառած կրակն և փայտի ածուխը՝ գարշահոտութիւններն իրենց քաշելու յատկութիւնն ունին: Տաքցուցէք թթուած մաշուրն, ու եփ ելած ատեն մէջը քանի մը հրաշող կրակ նետեցէք: այս կերպով աւրուած արգանակը կը թարմանայ վայրկենաբար: — Մաշուրին քացխութիւնը կը վանուի նաեւ՝ մէջը քիչ բան մը մակնիկայի փոշի դնելով:

Թարգմ. Թ. ԼԱՊԵՐՅԱՆԵ

ԱՆՈՒԱՆԻ ՀԱՅԱՉԳԻ ՍԸ

Պարոն Տ'Օհսոն (d'Ohsson) անուանի Արեւելագէտն, որ 1852 թուականին մեռաւ ի Բարիզ ի հասակի 72 ամաց, ծընած էր ի Կ. Պոլիս ի Հայազգի ծնողաց: Իւր հօր անունն էր Իգնատիոս Մուրատճա, որ ի Կ. Պոլիս Շուետաց Դեսպանատան Առաջին Թարգմանն էր և հեղինակ հուշակաւոր երկասիրութեան, որոյ տիտղոսն է « Պատկեր պատմութեան Օսմանեան Կայսերութեան » (Tableau de l'histoire de l'Empire Ottoman). Մեծազիր եռահատոր: Սա իւր որդին առաքեց ի Բարիզ, ուր իւր ուսմունքները յաջողութեամբ աւարտեց, և Շուետաց Շարլ Ժան Պէրնատօթ թագաւորանգ իշխանին անձնական Քարտուղարն եղաւ: Երբ Շարլ Ժան Պէրնատօթ թագաւորական գահն ելաւ, իւր Քարտուղարին Պարոնութեան տիտղոսը տուաւ: Պարոն Տ'Օհսոն հետզհետէ Շուետական Տէրութեան Դեսպան եղաւ ի Վիէննա, ի Պէրլին, ի Բարիզ և ի Լոնտրա: Երբ ինքն ի Բարիզ էր՝ հին ազգային ձեռագրոց ուսման պարապեցաւ, և անոնցմէ քաղելով հրատարակեց ի Գաղղիական լեզու « Կովկասու ժողովուրդք » (Des peuples du Caucase) երկասիրութիւնը, յորում հեղինակն Ապիլ Պասսըմ կեղծ անունն առած էր (1): Բաց աստի, հրատարակեց նաեւ այլ երկասիրութիւն մի, որ է « Պատմութիւն ձինկիզ-Սանի » (L'Histoire de Gengis khan): Պարոն Տ'Օհսոն Շուետաց Գիտութեան թագաւորական Ակադէմիային պատուոյ անդամ, և Սթոքհոլմի Գեղեցիկ Դպրութեանց թագաւորական ընկերութեան պատուոյ Գահերէց էր:

(ՊԱՏԿԵՐ)

(1) Des Peuples du Caucase, par le voyageur Abul Cassim. Paris, 1828.

ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ Ա. ՍԱՔԱՅԱՆ

ՏՊԱԳՐ. ՆՇԱՆ Կ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Էսկի-Չապքի փողոց, թիւ 61

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽԱՂ

ԵՐԵՒԱՆԻՑ . — Մօտիկ անցեալում էջմիածնայ գաւառի մի հայաբնակ գիւղում պատահել է մի անվայել բայց չափազանց ծիծաղաշարժ դէպք։ Մի օտար գիւղացի տղայ գալիս է և այդ գիւղում մի գիւղացու տուն հիւր է մնում գիւղերը . երեկոյեան՝ հասարակ խօսակցութեան ժամանակ՝ տղան յայտնում է որ ինքը ամուսնացած չէ . տան տէրը առաջարկում է իւր քոյր հետ ամուսնանալ . տղան համաձայնում է և ցանկութիւն է յայտնում՝ օրիորդին տեսնելու։ Տանտէրը հաւանութիւն է տալիս, բայց փոխանակ իւր քոյրը ցոյց տալու, ցոյց է տալիս իւր նորատի և չափազանց գեղեցիկ կինը՝ իւր քոյր հագուստով . տղան շատ հաւանում է կեղծ օրիորդին և իսկոյն առաջարկում է մի մատանի որպէս նշան։ Դրանից յետոյ տանտէրը համաձայնեցնում է տղային, որ որքան կարելի է աշխատին հարսանիքը շուտ լինի։ Միւս օրը տղան ճանապարհ է ընկնում դէպ ի իրենց գիւղը և սկսում հարսանիքի համար պատրաստութիւններ տեսնել։ Ինչպէս է լինում, տղային այդ ժամանակ հասկացնում են բանի եղելութիւնը, բայց նա ոչինչ չի խօսում և իրեն ձեւացնում է որպէս թէ ոչինչ չգիտէ։ Նշանակած օրը տղան իւր բարեկամներով և նախապատրաստած մարդկանցով գալիս է աներով տունը և խնդրում է, որ հարսնացուին բերեն՝ իւր բարեկամներն էլ տեսնեն։ Դարձեալ բերում են կեղծ օրիորդին։ Տղան այլ եւս ժամանակ չկորցնելով՝ խնդրում է, որ նոյն րոպէին կանչեն քահանայն և գնան պսակուին։ Տանտէրը (կեղծ հարսնացուի իսկական ամուսինը) դժկամութիւն է յայտնում և ուզում է մի կերպ աջակցեցնել առանձնացնելու կեղծ հարսնացուն, որ չընկալուած է լինում փեսայի բարեկամներով, և նորա տեղ իւր քոյրը հագցնել հարսանեաց շորերը և քօղը ձգել երեսին, բայց չի կարողանում. նոր փեսան մի քանի պատճառներ մէջ բերելով՝ ստիպում է պսակը չյետաձգել։ Անհեռատես տանտէրը տեսնելով որ գաղտնիքը կը յայտնուի, եթէ թոյլ չտայ, և մարդասպանութեան առիթ կը տայ, մնում է շուարած և համաձայնում է այն յոյսով ու կարծիքով, որ պսակից յետոյ կարող է փոխել։ Այն ինչ կեղծ հարսնացուին նորափեսայի բարեկամները հագցնում են հալաւը և քօղով ծածկում երեսը, կանչում են քահանայն, որ սկսում է պսակի արարողութիւնը կատարել։ Եկեղեցուց դուրս գալուն պէս, նորապսակները պաշարում են փեսայի նախապատրաս-

տած մարդիկը և երկուսն էլ նստեցրնելով ձիու վրայ, փախցնում են փեսայի գիւղը։ Եւ ահա մօտ չորս ամիս է որ փեսան պահում է կեղծ հարսնացուին, որպէս իւր հարազատ ամուսին։ Պատմում են, որ մօտ օրերս թէ՛ մարմնաւոր և թէ՛ հոգեւոր իշխանութիւնների մէջ պէտք է քննուի այդ գործը։ (ՆՈՐ-ԴԱՐ)

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

ԴԱՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒՄՆ

Երբ մէկու մը համար դատողութեան տէր անձ մ'է կ'ըսուի, կը նշանակէ թէ ընտրով կ'իրթ միտք մ'ունի, գիտէ ճշմարիտը սուտէն զոնազանել, մանաւանդ գործնական կենաց մէջ։ Միւս կողմէն, երբ մէկու մը համար կ'ըսուի թէ դատողութիւն չունի, չնշանակէր թէ գլխովին զուրկ է այդ անձը դատողութենէ (դատողութիւն չունեցող մարդը չպիտի կարենար ունենալ նաեւ իմացականութիւն . այդ տեսակ մարդը մարդ չպիտի լինէր) . այլ կը նշանակէ թէ միշտ ճիշդ կերպով չգտտեր։ Նոյնպէս տղու մը համար խելացի է կ'ըսուի, երբ շուտով կ'ըմբռնէ իրաց վերաբերութիւնները, երբ կը հասկնայ, այսինքն երբ դատողութիւն ունի, և ընդհանրապէս անոր առաւել կամ նըուազ ճիշդ կերպով գտտելուն հետ կը չափուի առաւել կամ նուազ խելացի լինելը։

Քանի որ թանկագին է այս կարողութիւնը, քանի որ ընտրելագոյն է այն քան միտքն հարստացնող դրական գիտելիքն իսկ, քանի որ միշտ կը գործածուի կենաց բոլոր զբաղմանց մէջ, ուսուցչին պարտքն է զարգացնել և կրթել աշակերտին դատողութիւնը։ Բայց ինչ միջոցաւ կրնայ ստանալ այս արդիւնքն։

Ի հարկէ ամէն տղու մտաւորական կարողութիւնը մէկ չլինի և հետեւաբար նոյն արդիւնքը կարելի չէ սպասել իւրաքանչիւրէն, բայց սա՝ իրող է թէ տղայը միշտ դատողութիւն ունի և թէ ըմբռնողական յատկութեանց ու յիշողութեան պէս՝ դատողութիւնն ինքն իր իրթութեամբ կը զարգանայ։ Ուսուցչին ստէպ գտտելու առիթ պէտք է տայ աշակերտաց . փոխանակ միշտ ինքն խօսելու, պէտք է հարցումներ ուղղէ անոնց և զանոնք ալ խօսեցնէ։ Պէտք է ստուգէ թէ իրօք հասկցած են ինչ որ հասկցած լինել կը թուին։ Պէտք է գովէ անոնց կարծիքը՝ երբ ճիշդ է . պէտք է ուղղէ զայն՝ երբ թիւր է . բայց այս վերջին պարագային մէջ իսկ պէտք է զգուշանայ զանոնք խրտուցանելէ,

ընդհակառակը պէտք է ջանայ պարզել, մեկնել և այնպէս մ'ընել որ աշակերտներն իրենք հասկնան իրենց սխալը . աշակերտը խնդիրներն ուղիղ գտտելու կը վարժուին, երբ ուսուցիչը միշտ փնտրուել տայ իրենց կշռադատութեանց պատճառը։ Դպրոցական բոլոր դասերն այս նպատակին կրնան ծառայել։ Ընթերցանութեան, քերականութեան, թուագիտութեան մէջ ուսուցիչը պարտի ցուցնել գաղափարաց մէջ գտնուող կոպակցութիւնները, մասնաւոր դէպքերն զօգել զայնս մեկնող օրինաց։ Պատմութեան մէջ մանաւանդ, պարտի վեր հանել դիպաց կապակցութիւնն, անոնց պատճառներն և արդիւնքներն, կշռադատել տալ գործոց բարոյականը, և այլն։

Աւելորդ է ըսել թէ այս հրահանգներն աստիճանաւորեալ լինելու են։ Նախ դիւրին և իրենց մտաւորական հասողութեան յարմար բաներ միայն պիտի առաջարկէ . բնականաբար տղայը լաւ պիտի դատեն։ Տակաւ առ տակաւ պիտի պահանջէ որ իրենց կարծիքը յայտնեն նուազ ակներկ կապակցութիւն ունեցող բաներու վրայ, և գուցէ այն ատեն գաղափարաց մերձեցումը բաւական չպիտի լինի՝ որպէս զի աշակերտը հասկնան թէ անոնք իրարու կը պայտաճին թէ ոչ . զանոնք պիտի վարժեցնէ հետազոտութեան և խորհրդածութեան։ Յառաջացնել միշտ առանց հապճեպի, այս միջոցաւ կրնայ հասցնել անոնց միտքն մինչև հոն՝ ուր կրնայ հասնիլ, եւ այն ատեն ընտրելագոյն արդիւնքը պիտի ստանայ, որովհետեւ այսոն զանոնք կարողացուցած պիտի լինի իրենց ասպագայ կենաց մէջ շարունակելու այս մշակութիւնն որոյ առաջին փորձերն ըրած են վարժարանին մէջ։ Հարեանցի սոյրուած բանը կը մոռցուի . հասկցուած՝ ըմբռնուած բանը կը մնայ . ուստի գիտելիք, ծանօթութիւններ տալ լաւ է . միտքը կրթել ու յարդարել՝ լաւագոյն է։

Սակայն բանէ մը զգուշանալ հարկ է։ Տղայը, որ ամէն բանի խելը հասկըցնել կ'ուզեն, պատճառաւոր, վիճամբ չլինին։ Շատ կարծիքներ կան զոր նախ և առաջ պարտին ընդունիլ ուսուցչին հաւատարմով . իրենց մտաւորական զարգացումը այս պայմանաւ միայն կարելի է։ Շատ պարագայներ կան յորս անկարող պիտի լինին ի միտ առնելու այն պատճառներն յաղագս որոց պարտին ընել այս ինչ բանը և չընել այն ինչ բանը, և սակայն պարտին ընել ինչ որ կ'ըսուի իրենց, առանց պատճառը գիտնալու . արդէն իրենց բնութեան համաձայն է այս . տղայը մտադիւր կը հաւատան իւր ճշմարիտ ինչ որ կ'ըսուի

ԲՈՒՄԵԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԵԱՑ

154րդ վճարի վճարման օրը

20 Մայիս Ն. Տ. 1892

OBLIG. N ^o	PRIMES FRs	OBLIG. N ^o	PRIMES FRs	OBLIG. N ^o	PRIMES FRs	OBLIG. N ^o	PRIMES FRs	OBLIG. N ^o	PRIMES FRs
1734083	300,000	109132	1,250	1101563	1,250	746955	1,000	649507	1,000
1695765	25,000	271660	»	1126192	»	1265567	»	1519161	»
1418884	10,000	1081567	»	262735	1,000	542693	»	305417	»
1186153	»	1397322	»	1663502	»	814059	»	649510	»
815088	2,000	1496122	»	1448438	»	532913	»	814056	»
1923919	»	109131	»	604143	»	1939727	»	487621	»
649506	»	517283	»	1798537	»	1827819	»	1126193	»
604144	»	850842	»	542692	»	1386384	»	1794294	»
1186152	»	617293	»	579969	»	1923920	»	617294	»
1510472	»	1448440	»	1418881	»	690172	»	1809301	»

400 ֆրանք շահող 550 թիվեր

676	131798	390191	516771	605078	746954	965040	1167431	1395235	1679197	1783984
677	131799	390192	516772	605079	778986	967336	1167432	1397321	1679198	1783985
678	131800	390193	516773	605080	778987	967337	1167433	1397323	1679199	1794291
679	132666	390194	516774	612781	778988	967338	1167434	1397324	1679200	1794292
680	132667	390195	516775	612782	778989	967339	1167435	1397325	1691621	1794293
23106	132668	398886	517281	612783	779000	967340	1186151	1418882	1691622	1794295
23107	132669	398887	517282	612784	784622	967466	1186154	1418883	1691623	1798536
23108	132670	398888	517283	612785	784623	967467	1186155	1418885	1691624	1798538
23109	148616	398889	517285	617291	784624	967468	1197096	1421121	1691625	1798539
23110	148617	398890	518701	617292	784625	967469	1197097	1421122	1695761	1798540
25991	148618	437836	518702	617293	813136	967470	1197098	1421123	1695762	1809302
25992	148619	437837	518703	649508	813137	980231	1197099	1421124	1695763	1809303
25993	148620	437838	518704	649509	813138	980232	1197100	1421125	1695764	1809304
25994	157146	437839	518705	659611	813139	980233	1217151	1486636	1703936	1809305
25995	157147	437840	532911	659612	813140	980234	1217152	1486637	1703937	1820276
53501	157148	445056	532912	659613	814057	980235	1217153	1486638	1703938	1820277
53502	157149	445057	532914	659614	814058	1013666	1217154	1486639	1703939	1820278
53503	157150	445058	532915	659615	814060	1013667	1217155	1486640	1703940	1820279
53504	182221	445059	542691	676836	815086	1013668	1236686	1496121	1711066	1820280
53505	182222	445060	542694	676837	815087	1013669	1236687	1496123	1711067	1825131
71101	182223	453156	542695	676838	815089	1013670	1236688	1496124	1711068	1825132
71102	182224	453157	548791	676839	815090	1043831	1236689	1496125	1711069	1825133
71103	182225	453158	548792	676840	850841	1043832	1236690	1510471	1711070	1825134
71104	184816	453159	548793	690171	850843	1043833	1238786	1510473	1734081	1825135
71105	184817	453160	548794	690173	850845	1043834	1238787	1510474	1734082	1827816
97541	184818	480736	548795	690174	850845	1043835	1238788	1510475	1734084	1827817
97542	184819	480737	557011	690175	861286	1081566	1238789	1519162	1734085	1827818
97543	184820	480738	557012	715686	861287	1081568	1238790	1519163	1754826	1827820
97544	191921	480739	557013	715687	861288	1081569	1253996	1519164	1754827	1854826
97545	191922	480740	557014	715688	861289	1081570	1253997	1519165	1754828	1854827
109133	191923	492916	557015	715689	861290	1091351	1253998	1599681	1754829	1854828
109134	191924	492917	567246	715690	885961	1091352	1253999	1599682	1754830	1854829
109135	191925	492918	567247	738996	885962	1091353	1254000	1599683	1770011	1854830
120031	223716	492919	567248	738997	885963	1091354	1265566	1599684	1770012	1909911
120032	223717	492920	567249	738998	885964	1091355	1265568	1599685	1770013	1909912
120033	223718	497246	567250	738999	885965	1101561	1265569	1632271	1770014	1909913
120034	223719	497247	578011	739000	895561	1101562	1265570	1632272	1770015	1909914
120035	223720	497248	578012	743771	895562	1101564	1266386	1632273	1770331	1909915
120076	262731	497249	578013	743772	895563	1101565	1266387	1632274	1770332	1923916
120077	262732	497250	578014	743773	895564	1126191	1266388	1632275	1770333	1923917
120078	262733	509121	578015	743774	895565	1126194	1266389	1653846	1770334	1923918
120079	262734	509122	579966	743775	950536	1126195	1266390	1653847	1770335	1939726
120080	271656	509123	579967	745931	950537	1136141	1386381	1655848	1781596	1939728
123106	271657	509124	579968	745932	950538	1136142	1386382	1655849	1781597	1939729
123107	271658	509125	579970	745933	950539	1136143	1386383	1655850	1781598	1939730
123108	271659	510786	604141	745934	950540	1136144	1386385	1663501	1781599	1950666
123109	305416	510787	604142	745935	950536	1136145	1395231	1663503	1781600	1950667
123110	305418	510788	604145	746951	965037	1148436	1395232	1663504	1783981	1950668
131796	305419	510789	605076	746952	965038	1148437	1395233	1663505	1783982	1950669
131797	305420	510790	605077	746953	965039	1148439	1395234	1679196	1783983	1950670